תלמוד בבלי · אחרונים · אבן העוזר

אבן העוזר על פסחים

רבי בנימין עוזר הכהן

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אבן העוזר על פסחים

רבי בנימין עוזר הכהן

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אבן-העוזר-על-פסחים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 4
דף ו: 5
דף יד. 6
דף יד: 9
דף טו. 12
דף כב. 18
דף כג. 22
דף כג: 22
דף כה. 23
דף כח: 23
דף כט: 24
דף לב: 25
דף לג. 26
דף מב. 26
דף מג. 32
דף מג: 34
דף מד: 35
דף מז. 38
דף מז: 40
דף צא: 41
דף צב: 44
דף צג. 47
דף קיא: 48

דף ב.

תוס' בד"ה אור לי"ד כו' קשה לר"י כו' עכ"ל, יש לתרץ ע"פ מ"ש בירושלמי הביאו הטור סי' תל"ב דחורי הבית שהן למעלה מעשרה אין צריכין בדיקה ותמה הטור ע"ז, ותירץ הב"י משום דהתינוקות אין יכולין להגיע למעלה מי' לכן אין צריכין בדיקה שם עכ"ל: ולכאורה דבריו תמוהין אטו מי לא בעי בדיקה בשביל תשמיש הגדולים, וראיתי בירושלמי שם דקאמר הדות פי' בור אין צריך בדיקה מתירא הוא התינוק לילך לשם עכ"ל הירושלמי. מבואר מדברי הירושלמי דעיקר הבדיקה הוא בשביל התינוקות. לכן נ"ל ע"פ מה דקי"ל באו"ח סי' תרנ"ח ס"ו דבי"ט א' של סוכות אין ליתן לקטן את האתרוג בידו לברך, כי מה שנותנין להם יש להם יד לקנות ואין יכולין להקנות לאחרים עי"ש, ומוכח משם דגם להפקיר אין הקטן יכול. דאל"כ קשה הא יש תקנה שהקטן יפקיר האתרוג ויחזור הגדול ויזכה בו, ותו דהפקר הוא מדין נדר ואין נדר הקטן כלום, ועפ"ז אתי שפיר דודאי משום חמצן של גדולים לא היה צריכין בדיקה דהוי סגי בביטול דהוי הפקר, אבל משים חמצן של קטנים דמה שנותנין להם יש להם יד לקנות, וחמץ שלהם א"ת לבטלו ונמצא עובר הקטן בבל יראה ובב"י, והקטן שהגיע לחינוך מצוה על אביו לשמרו שלא יעבור על שום מצוה מהמצות, מש"ה תקינו חכמים לבדוק החמץ, ע"כ למעלה מי' דאין תשמיש הקטנים שם, וכן בבור דמתירא הקטן לילך לשם לא הצריכו לבדוק שם דהא בביטול סגי החמץ של גדולים, וכיון דחינוך הקטנים אינן אלא מדרבנן לכן מדאורייתא סגי בביטול ואין צריך בדיקה אלא מדרבנן, זה ברור:

רש"י בד"ה הבוקר אור כו' עד שהאיר המזרח כו' עכ"ל, פי' בעלות השחר כמ"ש הטור או"ח סי' פ"ט, ואף דהאמת הוא להמתין עד נץ החמה כמ"ש רש"י אח"ז, י"ל דרש"י כתב כן לתרץ בזה קושית התוס' (בד"ה יכנס כו') הא דהביא רב יהודה בהכונס קרא דאל תצאו ולא הביא קרא דהבקר אור, וס"ל לרש"י לתרץ דאי מקרא דהבוקר אור סד"א בהאיר המזרח, לכן יליף ר"י מקרא דאל תצאו דמיותר ע"כ לאשמעינן שיכנס בכי טוב דהיינו בהנץ החמה, לכן כתב רש"י בקרא דהבוקר אור דבהאיר המזרח, ור"ל אי לאו קרא דאל תצאו, ובדר"י דמביא מקרא דאל תצאו פי' בכי טוב דהיינו נץ החמה, אבל התוס' לא ניחא להו בזה דהא השתא קיימינן בדרב יהודה דאור אורתא הוא, וע"כ הא דכתיב וירא אלהים את האור כי טוב היינו מאיר ובא דהוא עלות השחר וע"כ יכנס בכי טוב דר"י היינו עלות השחר, ומ"מ לק"מ לרש"י די"ל רש"י לשטתו קאי דאף דהאור כי טוב היינו עלות השחר, מ"מ לפי דרשת חז"ל דאור כי טוב הוא אור הגנוז לצדיקים לעתיד, דעלות השחר דלעתיד הוא ממש כמו נץ החמה דעכשיו כמו שפי' רש"י לקמן,

לפ"ז אור כי טוב היינו נץ החמה דעכשיו, ושפיר כתב רש"י יכנס בכי טוב היינו נץ החמה, אבל התוס' ס"ל פי' ר"ת דלקמן:

תוס' בד"ה והא קי"ל עד צאת הכוכבים אור"י כו' עכ"ל, הקשה מהרש"א דבפ"ק דמגילה פריך נמי והא קי"ל עד צ"ה כו' ושם עדיין לא ידע מהאי קרא עי"ש, ולא קשה מידי, דאדרבה מהך דפ"ק דמגילה הוכיח ר"י פירושו, דקשה לר"י כאן אמר והא שש: קי"ל עד צ"ה יממא הוא, ואלו פ"ק דמגילה אמר והא קי"ל עד צ"ה לאו לילה הוא. לכן מתרץ ר"י כאן בזה, דשם פ"ק דמגילה לא ידע הראיה גמורה מהאי קרא, לכן אמר והא קי"ל עד צ"ה לאו לילה הוא, והיינו מפ"ק דברכות דשם מבואר דכהנים לא אכלי בתרומה עד צ"ה, אך י"ל עד צ"ה הוא ספק אם הוא לילה או יום. ומספיקא אסורין לאכול בתרומה עד צ"ה, אבל עכ"פ מוכח דעד. צ"ה לאו ודאי לילה הוא, אבל כאן ידע המסקנא דפ"ק דמגילה דילפינן ראיה גמורה מקרא דעד צ"ה יום גמור הוא, והא דאמר בברכות אעפ"י שאין ראיה לדבר זכר לדבר כו', היינו שם דאירי בק"ש דתלוי' בזמן שכיבה כמ"ש התוספת שם ח וזהו פשוט:

דף ו:

אמר ר"י הבודק כו', הרא"ש הביא תשובת רש"י, וז"ל יש נוהגים לבטל חמץ בתחלת שעה ששית בשעת. שריפה כו', מדאמר לאו זמן ביעורי' כו' זמן קבוע ולא פשע שפיר דמי עכ"ל, וכתב הרא"ש מ"ש רש"י בתחלת שעה ו' ר"ל סוף שעה ה' קודם שיתחיל זמן איסורי' עכ"ל הרא"ש, פי' דהא מבואר בש"ס תחלת ו' אין בידו לבטלו, ותמיהני על הרא"ש שהרי רש"י כתב בלשונו בשעת שריפה גם בזמן שיעורי' שהוא זמן קבוע. וע"כ הוא תחלת שש כמבואר בש"ס, ע"כ נלע"ד דרש"י לשיטתו דפסק כר"י דאין ביעור חמץ אלא שריפה כמ"ש התוס' והרא"ש בשם רש"י פ' כל שעה, ותו פי' רש"י לקמן דף י"ב (בד"ה אימתי כו' הני מילי תחלת שש הוא דס"ל לר"י חמץ בשריפה אבל בשבע מידה ר"י דהשבתתו בכל דבר עי"ש, וכתבו התוס' והרא"ש פרק כל שעה דלמ"ד חמץ בשריפה אפרו מותר דכל הנשרפין אפרן מותר (וכתבו התוס' דף ה' (בד"ה ואומר כו' דכל שאפרו מותר גם ליהנות בגחלתו מותר) אבל למ"ד חמץ השבתתו בכל דבר הוי מהנקברין, דקי"ל כל הנקברים אפרן אסור בהנאה ע"ש:

נמצא מבורר דלרש"י חמץ אם שרפו קודם שבע דאז דינו בשריפה מותר ליהנות בגחלתו, אבל אחר שש אז גם אפרו אסור בהנאה, לכן שפיר כתב רש"י לבטל תחלת שש דאז זמנו קבוע לשרוף ולא ישכח מלבטל, משום דאי לא יבטלנו אז חיישינן שמא ימצא גלוסקא

יפה אחר שבע (שש), ואז אי אפשר לבטל החמץ ההוא דלאו ברשותי' קאי כמ"ש הש"ס, והיינו משום דאחר איסורו השבתתו בכל דבר והוי מהנקברין דאפרן אסיר בהנאה, לכן לאו ברשותי' קאי לבטלנו אז, אבל קודם שבע דאז מצותו בשריפה וע"כ גחלתו מותרים להנות, הוי החמץ שפיר ברשותו לבטל אותו כיון דגחלתו מותר בהנאה עיין תוס' לקמן דף כ"ט ע"ב:

ומש"ה קי"ל בא"ע סי' כ"ח (סכ"א) (המקדש בחמץ בפסח) (א"ה צ"ל המקדש בחמץ דאורייתא ושעות דרבנן] חיישינן לקידושין, דלמ"ד בשריפה אפרו מותר ע"ש בח"מ (ס"ק ל"ח), וצ"ל דרב יהודה ס"ל כרבנן דר"י אבל אנן קי"ל כר"י לרש"י, וטעמו משום דאמר סוף תמורה סתים לן חנא כר"י כו' לשון זה משמע דהלכה כר"י וזה ברור:

דף יד.

תוס' בד"ה עם בשר ומשקין כו' מאי איריא שנטמא באב הטומאה כו' עכ"ל, קושיא זו אינה אלא לפי' ר"ת דלעיל בסמוך דלא מטמא משקין פחות מרביעית אלא מדרבנן ע"כ הקשו שפיר, אבל בלא פי' ר"ת אין מקום לקושיתם דהא אשמעינן רבותא דהוסיפו לו טומאה להיות שני דאורייתא וק"ל:

בא"ד וי"ל משום דר"ח כו' עכ"ל, והא דאמר לקמן לר"ע מאי איריא באב הטומאה כו', ה"ק דלא ה"ל למימר מימיהם ולא הל"ל באב הטומאה, אבל כאן קיימינן אליבא דר"ת כדפרישית בסמוך דפחות מרביעית מטמא מדרבנן, ולמאי דס"ד דאין אוכל מטמא אוכל אפי' מדרבנן, ע"כ מיירי דבשר זה נטמא במשקין שנגעו בכלי שנטמא בשרץ, וא"כ גם תחלה היה שני דרבנן אחר גזירת י"ח דבר, וגם עתה מדרבנן הוא דנטמא במשקין פחות מרביעית לר"ת, ע"כ א"א לאשכוחי הא דר' חנינא אלא קודם י"ח דבר, וצ"ל דס"ד כאן דחיבת הקודש מהני לפסול ולא ליטמא כמ"ש לקמן, ואין צורך למה שנדחקו המפרשים בזה, ולדבריהם לא היה צריך רש"י להוכיח דר"ע לא מיירי בשמן קודש, דהא בימי ר"ע לא היה שמן קודש:

שם בד"ה מאי קמ"ל כו' למ"ד אין אוכל כו' עכ"ל, יש לתרץ דפריך לר"מ דאמר משקין לטמא אחרים מדרבנן, לכן כמו דמשלישי דרבנן עושין שני דרבנן, ה"ה משלישי דאורייתא עושין שלישי דאורייתא ועמ"ש לקמן:

שם בגמרא אמר ר"י הכא בולד ולד עסקינן כו', לקמן (דף ט"ו ע"א) בתוס' ד"ה ולד טומאה דרבנן כו', הק' ר"י למ"ד אוכל מטמא אוכל לר"מ דאמר ולד טומאה דרבנן דמשקה לטמא מדרבנן לא הוי צריך ר' יהוד' לאוקמא בולד ולד, דבלא"ה הוי הוספת

טומאה דאורייתא, ולעד"נ דלא קשה מידי דע"כ צריך לאוקמי בולד ולד דהא למ"ד אוכל מטמא אוכל בקדשים, צ"ל דה"ה משקין לטמא אחרים בקדשים נמי דאורייתא בין לפי' רש"י דיליף אוכל דמטמא אוכל מנבואת חגי דכתיב לחם ונזיד והרי שם נכתב נמי יין ושמן ובין לפי' ר"ת דיליף מוהבשר אשר יגע בכל טמא כו' ה"ה משקה שנטמא הרי הוא נמי בכלל טמא כמבואר בש"ס דף ט"ו, הרי למ"ד אוכל מטמא אוכל בקדשים ע"כ גם משקין מטמאין אחרים בקדשים, והא דמשקין אין מטמאין אחרים לר"מ היינו בחולין אבל בקדשים מטמאין לכ"ע, וא"כ אם נגע בשר קודש זה במשקין דהוא ולד הטומאה נטמא מן התורה בשר הזה, וא"כ קשה איך למד ר"מ משם חמץ בשש דמדרבנן, אלא ודאי ע"כ בולד ולד איירי ונגע משקין ראשון באוכל חולין דנעשה שני דרבנן וחזר ונגע בשר קודש זה באוכל חולין הוי בשר זה שלישי דרבנן אליבא דר"מ, וזה ברור בעיני:

שם לאביי דאמר כו' ולרב אדא ב"א כו'. ונלע"ד לכאורה לתת טעם לפלוגתייהו דאביי ורבא על פי מה דמוקי לקמן במסקנא הא דאמר ר"מ מדבריהם למדנו היינו מדברי ר"ח. ור"מ לטעמי' דאמר משקין לטמא אחרים דרבנן ור"י לטעמי' דמדאורייתא עי"ש, ולפ"ז הא דאמר בולד ולד ע"כ חד מינייהו משקין, וע"כ בזה קמיפלגי אביי ורבא, אביי ס"ל שראשון היה משקה טמא ונגע באוכל חולין והאוכל נגע בבשר קודש הזה ונטמא לר"מ טומאה דרבנן כדפי' לעיל, דאין לומר דראשון היה אוכל טמא ונגע במשקין והמשקין נגעו בבשר קודש, דא"כ תקשה גם לר"מ נטמא הבשר מדאורייתא דהא בקדשים גם ר"מ מודה דמשקין מטמאין מדאוריי' כדפי' לעיל. ולפ"ז הוכיח אביי דע"כ בתרומה עושה כיוצא בו, לכן שפיר אמר ר' יוסי אינה נה היא המדה, דשאני התם דג' דאוריי' עושין שני דאורייתא, אבל איסור חמץ דרבנן בתרומה דבשש אסור לטמא מן התורה, דאי ס"ד דבתרומה אין עושה כיוצא בו, א"כ גם לר' יוסי מצינו למילף משם כמו דמשלישי דאורייתא עושין שני דאורייתא, ה"נ מאיסור חמץ דרבנן מטמאין תרומה טומאה דרבנן כיון דבתרומה אין עושה כיוצא בו, דכה"ג כתבו התוס' לקמן, ועמ"ש לקמן, אבל רבא ס"ל דראשון היה אוכל טמא ונגע במשקין והמשקין נגעו בבשר קודש, ומסתבר לרבא לאוקמי בהכי, דבזה מתורץ מה דקשיא לכאורה איך נרמז בדברי ר"ח דמיירי בנטמא במשקין, תו איך אמרה מתני' בולד טומאה כיון דבולד ולד איירי, אלא ע"כ בזה רמז לנו המשנה דמיירי דבשר קודש נטמא במשקין, דהרי ע"כ לא מיתוקמי אלא בולד ולד וקרי לי' ולד הטומאה אע"כ מיירי במשקין, לכן אף דולד ולד הוא מ"מ כיון דמשקין נעשים תחילה מדרבנן שפיר קרי ליה ולד הטומאה, ולפ"ז הוכיח רבא דע"כ בתרומה אין עושה כיוצא בו, דאל"כ קשה כיון שהבשר קודש נטמא במשקין ומשקין מטמאין

אחרים מן התורה בקדשים לכ"ע, א"כ גם לר"מ נטמא בשר קודש מן התורה כמו לר' יוסי ובמאי קמיפלגי ר"מ ור"י, אע"כ בתרומה אין עושה כיוצא בו וע"כ אפילו מדרבנן אין עושה כיוצא בו, דבשלמא לרבינא דס"ל אפילו בקדשים אין עושה כיוצא בו, ע"כ נבואת חגי איירי מדרבנן ש"מ דמדרבנן עושה כיוצא בו, אבל לרב אדא דנבואת חגי מיתוקמי שפיר בקדשים איירי בדאורייתא, מהי תיתי לנו לומר בתרומה לעשות כיוצא בו מדרבנן, וכיון דע"כ בתרומה אפילו מדרבנן אין עושה כיוצא בו, לפ"ז הא ופליגי ר"מ ור"י לענין שריפת תרומה טהורה עם חמץ טמאה, וז"א לאוקמי פלוגתייהו דמיירי בהו שניהם אוכלין של תרומה כיון דאפי' מדרבנן אין עושה בתרומה כיוצא בו, אלא ע"כ חד מינייהו הי' משקין וע"כ החמץ הי' אוכלין תרומה טהורה, והתרומה טמאה היה יין או שמן, ובזה פליגי דר"מ לטעמי' דאמר משקין לטמא אחרים דרבנן, לכן יליף שפיר מדר"ח כמו דמשלישי דאורייתא עושין שני דאורייתא, ה"נ מאיסור חמץ בשש דמדרבנן עושין שני מדרבנן, לכן שורפין אוכלי תרומת חמץ טהורה עם משקין תרומה טמאה דנטמא תרומה מדרבנן לר"מ, אבל ר' יוסי אמר אינה היא המדה דמשקין לטמא תרומה מדאורייתא, ע"כ אין ללמוד לטמא חמץ דרבנן בטומאת משקין דאורייתא, הרי דמזה מוכח דבתרומה אין עושה כיוצא בו, דאם כן גם משקין מטמאין תרומה מן התורה לכ"ע, דהא לעשות כיוצא בו לטומאת משקין מחד קרא נלמוד כמ"ש לעיל, והא דסובר אבי דע"כ מיירי דבשר קודש נגע באוכל שני הוכיח זאת מדברי רב יהודה דמוקי למתניתין לקמן בנר של מתכת, ואי ס"ד דבשר קודש נגע במשקין, א"כ קשה מאי דוחקי' דרב יהודה לאוקמי בנר של מתכת, ודקשיא מאי הוסיף ר"ע אימא התם טמא וטמא, פי' תחלה היה שני דרבנן דהמשקין הוי תחילה מדרבנן והבשר נעשה שני דרבנן, ע"כ משני דרבנן עושין שני דאורייתא, אבל שמן שנפסל בטבול יום אפילו מדרבנן לא הוי שני לפסול תרומה, אלא ע"כ דמיירי מתניתין בבשר קודש שנגע באוכל וס"ל לר"י בתרומה עושה כיוצא בו, אבל רבא לשיטתו דהוא מתרץ לקמן קושיא זו על רב יהודה דמתני' קשיתי' כו', ולעולם דמיירי מתני' בבשר קודש שנגע במשקין כמו שהוכחתי לעיל לרבא מלשון המשנה, א לסוף המסקנא בס"ד אכתוב מה שנלע"ד ברור מה דפליגי רבא ואביי: **שם** ולרב אדא כו' אלא לרבינא כו', נ"ל דרב אדא ורבינא שניהם קיבלו מרבא דבתרומה אינה עושה כיוצא בו אך בקדשים פליגי. דרב אדא ס"ל טפי ניחא לן למימר בקדשים עושה כיוצא בו, דאז נבואת חגי איירי מדאורייתא בקדשים, ורבינא ס"ל ע"כ נבואת חגי איירי נמי בדרבנן, משום דקשה למ"ד לקמן אשתביש כהני דטעו כהנים ברביעי בקודש, איך שכחו ונעלם מהם דין רביעי בקודש לגמרי, או איך שאל הנביא אותם, מהיכי תיתי

ישכחו הקבלה של ד' בקודש לגמרי, אע"כ צ"ל הוא שאל להם על שלישי בתרומה אי עושה רביעי בקודש, ובזה טעו הכהנים וסברי דוקא שלישי בקודש עושה רביעי, ולפ"ז צ"ל לחם ונזיד יין איירי בתרומה ושמן דרביעי הוא איירי בקודש, וכיון דע"כ חגי איירי נמי בדרבנן דהא בתרומה לכ"ע אין עושה כיוצא בו, וכיון דע"כ קרא בדרבנן איירי לכן מסתבר לומר מקרא מלא דיבר הכתוב דאפי' בקדשים אין עושה כיוצא בו, בשלמא רב אדא לא קשיא ליה איך טעו הכהנים ושכחו דין שלם דרביעי בקודש, די"ל דלא שכחו הקבלה אך סברי לחלק בין טומאת מת עושה רביעי בקודש ובין טומאת שרץ דאין עושה רביעי בקודש כדאמר לקמן להדיא בהסוגיא, אבל רבינא לשיטתו דאיהו לא סבר לקמן לחלק בין שרץ למת דאפי' במת נמי טעי ע"כ צ"ל כדפי', ולפי דברי רבינא ליכא למימר תו דמיירי אליבא דרבא בבשר קודש שנגע במשקין, דא"כ קשה מאי הוספת טומאה איכא כיון דתחלה נמי היה שני דרבנן, וכ"כ רש"י לקמן להדיא סוף דף ט"ו, וצ"ל דס"ל לרש"י דזה הוא דוחק לאוקמי מתני' דוקא קודם י"ח דבר, ולאחר י"ח דבר לא יהי' נ"מ כלל בעדותו, וצ"ל דס"ל לרבינא כר"ל דלקמן דמדבריהם מדברי ר"א ור"י, ועמ"ש בסמוך ליישב בזה בס"ד:

דף יד:

רש"י בד"ה נוקמה בנר של חרס כו' דאלו שמן קודש כו' עכ"ל, מדברי רש"י מבואר דס"ל מגע טבול יום מטמא קודש דכן ס"ל לחד מ"ד כמ"ש לקמן אי"ה, ותמיה גדולה על רש"י איך אשתמיט מיני' משנה ערוכה בפ' שני דטהרות דשלישי דתרומה מטמא קודש והביאו התוס', ותו הא דפי' רש"י בד"ה מתני' קשיתי' כו' דהל"ל שנטמא סתם, קשה דא"כ הוי סד"א שנטמא הכלי במשקין, וכ"כ מהרש"א, תו למה דחה רש"י גירסת הש"ס דהל"ל שנטמא בשרץ ודוחק למחוק כל הנסחאות, תו יש לדקדק בדברי רבא דמשני מתני' קשיתי' לרב יהודה כו', והא אנן חזינן דרב יהודה לאו משום קושיא זו מוקי לה בנר של מתכת אלא על קושית היינו הך הוא דמשני הכי, ע"כ צ"ל דהכי יהי' ההצעה רבא משני דמתני' קשיתי' לרב יהודה, אך אי משום קושיא זו לחוד יכילנא לתרץ דלא קשיא מידי, אך דלפ"ז קושית היינו הך הדרה לדוכתיה, והן כפי תירוצו של רבא והן כפי קושית המקשה דפריך התם טמא וטמא כו' יש לנו שלי דרכים, דרך אחד מפרש רב אדא אליבא דרבא, ודרך האחד מפרש רבינא אליבא דרבא כל אחד יפרש פירוש לפי שיטתו, וזה ע"פ מה שפירשתי לעיל לרב אדא אליבא דרבא דע"כ מתני' מיירי דבחר קודש נטמא מתחלה במשקין שנגעו באוכל טמא ראשון, ולדידי' הכי פריך

אימא התם טמא וטמא, פי' תחילה היה בשר קודש שרי דרבנן לפסול תרומה מדרבנן. דהמשקין נעשים תחלה מדרבנן ובשר זה שנגע במשקין נעשים שני דרבנן לכן עושין אותו שני דאורייתא, אבל הכא פסול ואין פוסל תרומה אפילו מדרבנן, ומשני רבא מתני' קשיתי' דא"כ הל"ל שנטמא בשרץ, ואי משום הך קושיא לחוד י"ל דר"ח ור"ע דאמרי מימיהם של כהנים פי' שמעולם כך היה, ור"ל אפי' כהנים שהיו בימי חגי דהיו טועים וסברי שלישי אין עושה רביעי בשרץ, וכ"ש שלישי דטבול יום דקיל טפי כמ"ש התוס', דפשיטא דאין עושה רביעי לדעת הכהנים ההם, ואפ"ה לא נמנעו מלהדליק שמן ההוא הפסול לבד, בנר שנטמא בטמא מת, פי' אפילו בטמא מת דידעי הכהנים דשלישי עושה רביעי כדפי' ואפ"ה עושין לשמן ההוא טומאה חמורה, דהשמן יטמא אחרים שיחזירו האחרים ויפסלו קודש, משא"כ אי הוי נטמא השמן בנר שנטמא בשרץ אז לא הי' מטמא השמן לאחרים אלא היה פוסל ולא טמא, כך י"ל בישוב קושיא זו, אך דלפ"ז דנקט טמא מת לרבותא ומימיהם של כהנים היינו אפילו שבימי חגי, הדרה קושיא לדוכתא היינו הך ומאי הוסיף ר"ע דהשתא תו אין לומר התם טמא היה שני דרבנן משום דמשקה הוי תחילה מדרבנן, שה אינו דהא זה היה מגזירת י"ח דבר דמשקין נעשה תחלה, ובימי חגי עדיין לא נגזרו י"ח דבר ואז הוי פסול וטמא, וא"כ מאי הוסיף ר' עקיבא, הוא הפי' אליבא דרב אדא אליבא דרבא, אבל לרבינא אליבא דרבא אין מקום לפי' הנ"ל הן בפירוש תירוצו של רבא, דלשיטת רבינא לא ס"ל לחלק בין מת לשרץ דגם במת טעו הכהנים ברביעי כמ"ש לעיל, וכן בפי' המקשה נמי הא לרבינא ע"כ לא מיירי שנטמא בשר קודש במשקה כדפי' לעיל, וע"כ חין לפרש התם טמא וטמא כפי' שפירשתי, ע"כ צריך רבינא לפי' אחר:

וזה ע"פ מ"ש לעיל דלרבינא ע"כ לא טעו הכהנים בימי חגי אלא בשלישי דתרומה דסברי דאין עושה רביעי בקודש, אבל בשלישי דקודש ידעי דעושה רביעי, וע"כ קרא דחגי איירי בתרומה דהוא ע"כ מדרבנן, די"ל דקדשים נמי הוא מדרבנן דמסתבר לומר מקרא מלא דבר הכתוב, ולפ"ז הכי פריך הכא פסול וטמא, פי' דר"ע אשמעינן אפי' כהנים שהיו בימי חגי דהוי סברי דשלישי דתרומה אינו עושה רביעי בקודש נמצא דשלישי פסול הוא ואפילו הכי מטמאין היו אותו לעשותו שני, ואף דר"ח נמי אמר מימיהם של כהנים ומשמע נמי אפילו כהנים שבימי חגי, י"ל התם טמא וטמא, פירוש בשר של קודש בזה לא טעו הכהנים וידעי דעושה רביעי בקודש וכדפי', וא"כ הוי טמא וטמא, אבל הכא בדר"ע היה שמן תרומה ובזה סברי דאין עושה רביעי והוי פסול, ואשמעינן ר"ע דאפ"ה לא נמנעו וטמאוהו ומהם אנו לומדים דאפילו פסול עושין טמא וה הוא כוונת רש"י

לחלק בין שלישי דתרומה לשלישי דקודש, ר"ל לפי סברת הכהנים שבימי חגי כך הי' וכדפי', ומשני רבא מתני קשיתי' דא"כ דמימיהם של כהנים היינו אפילו כהנים שבימי חגי, א"כ קשה הל"ל שנטמא סתם, דהשתא תו ליכא למימר דאי הוי תנן שנטמא סתם סד"א דמיירי שנטמא בכלי שנטמא במשקין, דהא בימי חגי עדיין לא נגזרו י"ח דבר וזה הוא א' מי"ח דבר, ומדלא נקט שנטמא סתם כי היכי דלא תימא דאיירי שנטמא בכלי שנטמא במשקין, ע"כ דמתני' לא מיירי אלא אחר גזירת י"ח דבר, א"כ הדרה קושית היינו הך לדוכתא, נמצא דפירש"י כדפי' התם טמא וטמא, לכן בתירוצו של רבא דהל"ל שנטמא סתם זהו הפי' של רבינא אליבא דרבא, אבל הפירוש השני שפירשתי לעיל ועפ"י הפי' ההוא גירסת הש"ס הל"ל שנטמא בשרץ, זה הוא לרב אדא אליבא דרבא, אך רש"י פי' אליבא דרבינא דרבינא הוא בתראה וקיי"ל כוותיה:

והדברים ברורים בפרט לזכות רש"י דלא אשתמיט מיניי' משנה דטהרות וזה ברור, ועמ"ש לקמן בפי' הפלוגתא דאביי ורבא ורב אדא ורבינא ותמצא נפלאות בעזה"י ואע"פ כן מ"ש כאן הוא נכון ואמת:

תוספות בד"ה ואלו הכא פסול וטמא כו' מיהו תימא כו' עכ"ל, הנה בסוטה פרק כשם דף כ"ט הקשה שם ר' יוחנן תמיהת התוס' אלו, ושם מבואר דר"מ פליג עם ר' יוסי דר"מ סבר אוכל שנגע בטבול יום מטמא קודש ור"י סבר אינו מטמא קודש, ולפ"ז לא אתי שפיר הא דפריך כאן ומאי דוחקי' דר"י כו' הא בעי לשנויי גם לר"מ, אך במעילה דף ח' כתבו התוס' דרבא במעילה חולק על ר' יוחנן דסוטה, אלא ס"ל דגם לר"מ אין מטמא קודש מדאורייתא אלא מעלה בעלמא מדרבנן, ואליבי' י"ל דגם ר"י יוסי לא נחלק על ר"מ בזה וסבר ג"כ לטמא קודש מדרבנן, ולפ"ז י"ל כאן הא סוגיא זו אזיל לרבא, ולרבא לכ"ע אין מטמא קודש מן התורה, וכבר פירשנו הסוגיא לעיל ד"ה פסול וטמא כו' ולקמן אתרץ קושיא זו בשני דרכים בס"ד:

שם בא"ד אף שמחליף שם כו', וז"ל ירושלמי שם בר קפרא אומר אב הטומאה ד"ת ולד טומאה דרבנן, ר' יוחנן אמר בין זה בין זה ד"ת, ר' יוחנן אמר מדבריהם מדברי ר"ע מדברי ר"ח סגן הכהנים, ר"ל אמר מדבריהם מדברי ר"א ור"י עמ"ש לקמן בפי' ירושלמי הזה בס"ד:

דף טו.

בד"ה ולד טומאה דרבנן כו', הקשה ר"י כו' א"כ לר' יוסי כו' עכ"ל, מדבריהם מבואר דלר"מ לא קשה לר"י די"ל דמשכחת שלישי כגון שנגע בשר קודש באוכל שנגע במשקין ראשון, אבל מדברי רש"י נראה דגם לר"מ קשיא:

ואפ"ל דרש"י לשיטתו דיליף אוכל דמטמא אוכל מדרבנן מלחם ונזיד דחגי, לכן י"ל דוקא אם שני אוכלים של קדשים דומיא דהתם בזה דוקא גזרו, אבל לא בא' מהם חולין, וא"כ א"א לומר לר"מ שבשר זה נגע באוכל, דאז גם מדרבנן לא נטמא לכ"ע כיון דאוכל חולין היה, אבל ר"י לשיטתו דיליף מוהבשר אשר יגע כו', ובסמוך אתרץ בסברא זו פירש"י ע"ש, ולע"ד נראה לתרץ כל הקושיות שהקשו התוס' ורש"י בהסוגיא, גם לקמן הקשה רש"י עוד לר"מ איך משכחינן רביעי בקודש, וכן קשה על ר' יוסי ויש תיובתא מינה למ"ד אין אוכל מטמא אוכל, ונראה לע"ד דאפילו למ"ד אין אוכל מטמא אוכל, היינו דאין מטמא אוכל כיוצא בו להיות טמא לפסול אחרים, אבל אוכל פוסל את האוכל דכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא וגו', וכן מוכח לשון דאין עושה כיוצא בו טמא, הרי דאין ממעט אלא מטומאה כיוצא בו, לכן פוסל גם תרומה דכה"ג כתבו התוס' לעיל, וכן לר"מ דס"ל דאין משקין מטמאין אחרים מן התורה מ"מ פוסלין את הקודש, ותדע דלקמן דף ט"ז ע"א פריך לשמואל דאמר דכן מלטמא אחרים הא כתיב והבשר אשר יגע גו', ואמאי לא פריך זה על ר"מ גופא דאמר משקין לטמא אחרים דרבנן, ולא פריך נמי על מ"ד אין אוכל מטמא אוכל בקדשים אלא ע"כ כדפי', דבאמת לכ"ע פסול מדאורייתא, ולא פריך אלא לשמואל דאמר דכן משמע טהור לגמרי,

והשתא מתורץ קושית רש"י דלקמן ור"י בתוס' כאן דלמ"ד אוכל אין מטמא אוכל איך משכחת במתני' דמשלישי עשו שני, דהא ע"כ היה שני דרבנן ומאי הוספת טומאה איכא, די"ל דמיירי דנגע בשר זה באוכל שנטמא במשקין, ואפ"ה לר"י אינה היא המדה דשאני התם דהיה פסול מדאורייתא דהאוכל נטמא במשקין ופוסל בשר קודש זה מן התורה, אבל לר"מ בשר קודש זה טהור לגמרי מן התורה, ועפ"ז מתורץ קושית התוס' דלעיל בד"ה התם פסול כו' למ"ד אין אוכל כו' נוכל למילף להוסיף שני דרבנן אדרבנן, די"ל דלק"מ דתחלה היה דרבנן ועושין ממנו פסול מן התורה,

וכן הא שהקשה התוס' בד"ה באב הטומאה כו' אהא דאמר באב הטומאה דאורייתא למ"ד אין אוכל כו', נמי י"ל דאל"כ מנלן לעשות מדרבנן פסול של תורה, וכן הא דמוקי בולד ולד וכתב ר"י בתוס' זה דלר"מ לא איצטרך להכי למ"ד אוכל מטמא אוכל, נמי י"ל דאי הוי מוקי בולד והיינו ע"כ בשר קודש שנגע במשקין הוי פסול מן התורה, ומנ"ל

לר"מ ללמוד משם חמץ דמותר מן התירה, לכן מוקי בולד ולד דג"כ בשר הקודש מותר מן התורה,

וכן מה שהקשה ר"י בד"ה דמדאורייתא כו' ובד"ה ולד טומאה כו' נמי לפ"ז לא קשה מידי, וע"כ א"ש דמשכחינן רביעי מה"ת דאוכל פוסל אוכל מה"ת לכ"ע וכן משקה פוסל אחרים לכ"ע, וזה ברור בעיני:

שם גמ' נימא קסבר ר"מ ולד טומאה דרבנן כו' עכ"ל, לכאורה הוא תמוה דהשתא סבר הש"ס דהוא דחיק לומר כן ואנן חזינן לר' יוחנן דמתרץ הכי במסקנא, תו הקשו התוס', בד"ה התם פסול וכו' ובד"ה דמדאורייתא, ותו במאי קמיפלגי ורבא דלעיל אי בתרומה עושה כיוצא בו, ובמאי קמיפלגי רב אדא ורבינא לעיל אליבא דרבא אי בקדשים עושה כיוצא בו, תו במה מחולק הש"ס דילן עם הירושלמי שמחליף דברי ר' יוחנן עם דברי בר קפרא, וגם דברי הירושלמי בעצמן הם תמוהין, ולשון הירו' הבאתי לעיל ומשם תראנו עי"ש, ולתרץ כל זה נלע"ד דבר ברור ולדעתי הוא האמת בס"ד, וזה ע"פ מה שנתבאר למעלה בתוס' בד"ה ואלו הכא פסול כו' עמ"ש שם הבאתי דברי התוס' דמס' מעילה דף ח', והעולה משם הוא זה דר' יוחנן בסוטה ס"ל דר"מ ס"ל אוכל הנוגע בטבול יום פוסל את הקודש מן התורה, ור' יוסי פליג וס"ל דאין פוסל הקודש אפילו מדרבנן, אבל רבא דמעילה ס"ל דר"מ ס"ל פוסל את הקודש מדרבנן וגם ר' יוסי לא נחלק על ר"מ בזה, עוד צריך להציע דבירושלמי פריך למ"ד ולד טומאה דרבנן לא בא ר"ע להוסיף אלא לפחות, ומשני בטבול יום דבית הפרס דרבנן, ואלו בש"ס דילן לא פריך מידי משמע דגם למ"ד ולד טומאה דרבנן נמי לא קשה מידי, משום דהש"ס לשיטתו דמוקי למתני' בנר של מתכת, לכן גם למ"ד דרבנן נמי י"ל דאשמעינן ר"ע דמשלישי עושין ראשון דאורייתא, אבל בירושלמי לא מוקי בנר של מתכת, ודפריך למ"ד ולד דרבנן משום דאלים קושייתו דר"ע בא לפחות לפ"ז:

ועפ"ז אבאר דהמסדר הש"ס דילן דהוא רבינא הוא ס"ל דברי בר קפרא ודברי ר' יוחנן הן כמו שהן שנוין בש"ס בש"ס שלנו, לכן סבר רבינא לעיל אליבא דרבא מקרא מלא דבר הכתוב דאפילו בקדשים אין עושה כיוצא בו, אבל רב אדא בר אהבה דלעיל איהו קאי בשיטת הירושלמי, לכן פליג לעיל על רבינא וס"ל דבקדשים מודה רבא דעושה כיוצא בו, ובין רב אדא וירושלמי ובין רבינא וש"ס דילן שניהם קבלו דר' יוחנן אמר מדבריהם דר"ע ור"ח, ובר קפרא ור"ל אמרי מדבריהם מדברי ר"א ור"י וכן אין מחולקים בזה, ושניהם קבלו דר' יוחנן פליג עם בר קפרא ור"ל, דמר אמר בולד הטומאה דאורייתא, ומר אמר בולד הטומאה דרבנן, אלא הש"ס דילן ורבינא אמר דר' יוחנן אמר בולד הטומאה

דרבנן, ובר קפרא ור"ל אמרי בולד הטומאה דאורייתא, ורב אדא וירושלמי סברי להיפך, דר' יוחנן אמר בולד הטומאה דאורייתא ובר קפרא ור"ל אמרי בולד הטומאה דרבנן, וכן ס"ל לכ"ע דאביי ורבא דלעיל בהא קמיפלגי, דרבא לשיטתו קאי דס"ל במעילה דלכ"ע לר"מ ולר' יוסי אוכל שנגע בטבול יום פוסל הקודש ומדרבנן, אבל אביי ס"ל כר' יוחנן דסוטה דפליג על רבא, וכן ר' יוחנן עם בר קפרא נמי בהכי קמיפלגי דר' יוחנן לשיטתו, אבל בר קפרא ור"ל ס"ל כרבא החולק על ר' יוחנן,

ועתה אברר דברי, דאביי ס"ל לא שנו אלא בחולין אבל בתרומה עושה כיוצא בו, משום דס"ל כר' יוחנן דסוטה דס"ל דר' יוסי ס"ל דאוכל הנוגע בטבול יום אין פוסל את הקודש אפילו מדרבנן, לכן קשיא ליה על ר' יוסי דס"ל במתני' אין שורפין תרומה טמאה עם הטהורה, אמאי לא יליף מדר"ע דכמו דעושין מפסול דאורייתא טומאה דאורייתא, ה"ה דעושין מאיסור חמץ דרבנן טומאה דרבנן, דהיינו לשרוף אוכל תרומה טהורה בתרומה טמאה דאין טמא מדאורייתא, אלא ע"כ בתרומה נמי עושה כיוצא בו,, וא"כ ליכא למילף משם לעשות מאיסור דרבנן טומאה דאורייתא וע"כ משום דבתרומה עושה כיוצא בו ומזה הוכיח אביי סברתו, אבל רבא לשיטתו י"ל לעולם אין עושה כיוצא בו אפילו בקדשים, ודקשיא לך ר' יוסי ליליף מדר"ע, י"ל שאני התם דטמא היה השמן מתחלתו לפסול את הקודש מדרבנן לשיטת רבא, וגם ר"י ס"ל דאוכל דטבול יום פוסל את הקודש מדרבנן, זהו בין לר' אדא ובין לרבינא, אך פלוגתייהו בקדשים אליבא דרבא, זה תלוי בחילוף הסברות שבין הש"ס דילן והירושלמי, דהש"ס דילן דאיהו רבינא מוקי למתני' בנר של מתכת ולדידיה לכ"ע אין צריך לאוקמי הא דר"ע בטבול יום דבית הפרס דרבנן, אלא לכ"ע מיירי בטבול יום של תורה, לכן ר' יוחנן דס"ל דר"מ יליף מדר"ע ור"ח ע"כ לא ס"ל מתני' מיירי בולד הטומאה דאורייתא, דא"כ איך יליף ר"מ מדבריהם וכמ"ש הש"ס, ע"כ צ"ל לר' יוחנן דלר"מ איירי בולד הטומאה דרבנן, והא דמוקי ר"מ בדרבנן י"ל דקשיא ליה לר"מ מאי הוסיפו טומאה על טומאתו דר"ח, הא תחלה נמי שני הוי, ור"מ לא רצה לדחוק בולד ולד, דהא בולד הטומאה תנן לכן מוקי בולד דרבנן, והיינו שנגע בשר זה במשקין ונטמא מדרבנן ושפיר הוסיפו טומאה של דאורייתא על דרבנן, לכן יליף לחמץ דרבנן נמי משם ור' יוסי לשיטתו דמשקין נמי דאורייתא, וע"כ בולד ולד מיתוקמי, זה ס"ל לר' יוחנן, אבל בר קפרא ס"ל דמקרא מלא דבר הכתוב דאפילו בקדשים אין עושה כיוצא בו, וא"כ ע"כ לא מיתוקמי בולד הטומאה דרבנן, דהא מהיכי תיתי לן דטפי מסתבר לומר כמו באב הטומאה דהוא מדאורייתא, דומיא דהכי בולד הטומאה נמי בדאורייתא אייריי, דליכא למימר דהשתא דמוקמינן בולד הטומאה דאורייתא צריכין

למוקמי בולד ולד, זה אינו דהא גם אי הוי מוקמינן בולד הטומאה דרבנן אעפ"כ צריך לאוקמי בולד ולד, דאל"כ מה הוספת טומאה איכא דליכא למימר טומאה דאורייתא, דהא א"א לומר כן לרבא דס"ל דאפי' בקדשים אין עושה כיוצא בו א"כ ליכא הוספת טומאה דאורייתא כלל, וכיון דגם אי מיתוקמי בולד הטומאה דרבנן אפ"ה צ"ל בולד ולד, א"כ מהיכי תיתי לן לומר בולד הטומאה דרבנן, לכן שפיר פריך סתמא דהש"ס הוא רבינא נימא קסבר ר"מ בולד הטומאה דרבנן בתמיה דמהיכי תיתי לן לומר כן, ופי' רש"י דס"ל להההוא מקשה כמ"ד אין אוכל כו' אפילו בקדשים, והיינו כדפי' דסתמא דהש"ס דהוא רבינא הוא ס"ל דמהיכי תיתי לן לאוקמי בולד הטומאה דרבנן, אבל לר' יוחנן לק"מ דאיהו ס"ל אפילו בתרומה עושה כיוצא בו כדפי' וע"כ ק"ו בקדשים, א"כ משום הכי אוקי ר"מ בולד הטומאה דרבנן כדי דלא נצטרך לומר בולד ולד וכדפי', ואם תאמר כיון דר"מ מוקי בולד ממש וטמא מדרבנן א"כ מנא לי' לר"מ ללמוד ממנו חמץ, הא שאני התם דהיה טמא מדרבנן דהי' שני דרבנן, י"ל דס"ל לר' יוחנן דבדרבנן אין לחלק כמ"ש התוספות, כל זה הוא שיטת רבינא והש"ס דילן:

אבל הירושלמי ורב אדא ע"כ לשיטתן צריכין להפך דר' יוחנן דס"ל מדבריהם דר"ע ור"ח, ע"כ ס"ל בולד הטומאה דאורייתא, לכן ר"מ לשיטתו ור' יוסי לשיטתו, דר"מ קא קשיא ליה מאי הוסיף ר' עקיבא היינו הך משום הכי סבר דר"ע איירי בטבול יום דבית הפרס דרבנן, לכן יליף חמץ דרבנן מדר"ע, אבל ר' יוסי לשיטתו דס"ל דאוכל הנוגע בטבול יום אין פוסל את הקודש אפילו מדרבנן, וא"כ י"ל דלעולם בטבול יום דאורייתא איירי ודקשיא לך מאי הוסיף ר"ע, התם טמא היה מתחלה לפסול את הקודש, משא"כ בשמן טבול יום דלא הי' טמא לפסול את הקודש, לכן כיון דצ"ל לר' יוסי דבטבול יום דאורייתא מיירי לכן לא מצי למילף משם, ור"מ לשיטתו דס"ל אוכל שנגע בטבול יום פוסל את הקודש, לכן שפיר קא קשיא לי' לר"מ מאי הוסיף ר' עקיבא אלא ע"כ בטבול יום בית הפרס דרבנן:

והשתא אתי שפיר לשון הירושלמי בדר' יוחנן וז"ל מדברי ר"ע ור' חנינא וכו' דמהפך דברי ר' עקיבא לר"ח, ולמ"ש אתי שפיר דעיקר לימודו של ר"מ מדר"ע דאיירי בטבול יום דרבנן מיני' יליף לחמץ דרבנן, אלא מדר"ע י"ל דאיירי בטבול יום דאורייתא, לכן איצטריך נמי דר"ח ואז קשה א"כ מאי הוסיף ר"ע וכדפי', אלא מזה מוכח דר"ע איירי בבית הפרס דרבנן ומיני' יליף לחמץ דרבנן אבל בר קפרא ס"ל כרבא החולק על ר' יוחנן, וס"ל בין ר"מ ובין ר' יוסי ס"ל דמדרבנן פוסל את הקודש ולפ"ז ליכא למימר דפליגי בהכי, לכן מוקי לה בולד הטומאה דרבנן וע"כ גם בטבול יום דבית הפרס דרבנן, והא דהוסיף

ר"ע צ"ל דהתם מיירי בולד ממש והיי שני דרבנן, משא"כ בדר"ע היה שלישי דרבנן, ולפ"ז מדהוסיף ר"ע זאת ש"מ גם בדרבנן יש לחלק בין קיל לחמירא, וא"כ קשה מנא ליי לר"מ למילף משם הא בדר"ע ובדר"ח היה טמא לפסול את הקודש אלא ע"כ מדברי ר"א ור"י, נמצא דהירושלמי ע"כ צ"ל דר' יוחנן ס"ל בולד הטומאה דאורייי, דאי הוי מוקים לה בולד הטומא' דרבנן א"כ גם טבול יום דר"ע איירי בבית הפרס דרבנן כדמוקי לה בירושלמי למ"ד ולד דרבנן, וא"כ מאי הוסיף ר"ע, וע"כ צ"ל שם היה שני דרבנן וכדפי', וא"כ מדהוסיף ר"ע ע"כ דבדרבנן יש לחלק וא"כ מנא ליה לר"מ ללמוד משם, הא שם טמא לפסול את הקודש מדרבנן, כיון דע"כ מוכח דבדרבנן נמי יש לחלק, דאל"כ מאי הוסיף ר"ע, לכן צריך הירושלמי לומר דר' יוחנן ס"ל בולד הטומאה דאורייתא, ור"ע הוסיף דבית הפרס דרבנן וע"כ שפיר י"ל דבדרבנן אין לחלק ויליף ר"מ מדר"ע, וכיון דע"כ ר' יוחנן סבר בולד הטומאה דאורייתא ע"כ בר קפרא ס"ל בולד דרבנן, ולפ"ז ע"כ צ"ל דבר קפרא מודה בקדשים דעושה כיוצא בו, דאל"כ מהי תיתי לן לאוקמי בולד דרבנן, אע"כ כי היכי דלא תדחוק לשנויי בולד ולד אלא בולד ממש ותוספת טומאה דנעשה דאורייתא, הרי מבורר דבקדשים עושה כיוצא בו, ורבא ס"ל כבר קפרא כדפירשתי, הרי שיטת רב אדא בר אהבה דל"פ אביו ורבא אלא בתרומה, אבל בקדשים לכ"ע עושה כיוצא בו:

סוף דבר רבינא וש"ס דילן דמוקי לה בנר של מתכת ע"כ ליכא למימר דר' יוחנן ס"ל בולד הטומאה דאורייתא, דא"כ איך יליף ר"מ, דליכא למימר כמ"ש בירושלמי דקשיא לי' מאי הוסיף ר"ע, הא שפיר הוסיף ר"ע כיון דמיירי ר"ע בנר מתכת ע"כ מוקי בולד דרבנן, וכיון דר' יוחנן מוקי הכי ע"כ בר קפרא הוא דמוקי בולד דאורייתא, ולפ"ז ע"כ ס"ל לרבא מקרא מלא דבר הכתוב דגם בקדשים אין עושה כיוצא בו דהא נתברר דרבא כבר קפרא ס"ל, אבל הירושלמי דהוא שיטת רב אדא ב"א, ע"כ ס"ל דר' יוחנן מוקי לה בולד דאורייתא, וא"כ ע"כ בר קפרא הוא דמוקי לה בולד דרבנן וה"נ ס"ל לרבא כדפי', דרבא ס"ל כבר קפרא ומדמוקי לה בולד דרבנן ע"כ מוכח דס"ל דבקדשים עושה כיוצא בו, והיינו דמשמע לי' (דבקדשים יש קרא אבל תרומה מהיכי תיתי) דמתני' איירי בולד ממש והוספת טומאה דאורייתא, הרי מבורר טעם אביי דלעיל וטעם פלוגתייהו דרב אדא ורבינא אליבא דרבא, דשניהם ס"ל דרבא כבר קפרא ס"ל, אך בזה מחולקים דרבינא דהוא ש"ס דילן ורב אדא קיימי בשיטת ירושלמי, וזה ברור לפענ"ד והוא האמת לדעתי: וע"כ מתורץ מה שהקשה התוספות בד"ה התם פסול דשאני בדר"ע דפוסל את הקודש מדרבנן:

שם בד"ה ולד טומאה דרבנן כו' הקשה הר"י מאוריינש כו עד עיבור צורה עכ"ל, ולפע"ד היה נראה לתרץ פי' רש"י דודאי לא בא ר"ח להעיד על נותר ששורפין עם טמא, דאז לא הוה תולה בנטמא בולד הטומאה אלא הוי מעיד ששורפין נותר עם טמא, אלא ודאי קודם עיבור צורה מיירי כיון דנגעו זה בזה מיד נטמא בשר זה טומאה גמורה ששורפין עליה מיד, והא דמוסיפין טומאה על טומאתו לכתחלה משום שסופו לאיבוד, ולא גרע מחמץ בד' וה' דפי' רש"י לקמן דיכולין לטמא אותו, וכאן גם התוס' החולקים שם על רש"י מודים, דהתם אפשר ימצא להם אוכלין הרבה, אבל כאן א"א לאכלו וסופו וודאי לאיבוד, וע"כ מתורץ נמי מה שהקשו בד"ה דמדאורייתא כו' איך יליף פסול מטמא, די"ל דאיסור חמץ חמיר מטומאה זו, דהא חמץ שורפין מיד וזה אין רשאי לשרוף מיד ואפ"ה מטמאין אותו כ"ש חמץ, והא דפי' רש"י כאן בכלי שנטמא במשקין, משום דאין לומר דמשקה היה ראשון והאוכל שני ונגע בבשר זה דאז אפילו מדרבנן לא נטמא, דדוקא שני אוכלין קדשים מטמאין זא"ז מדרבנן דומיא דלחם ונזיד דנבואת חגי לשיטת רש"י דיליף זה משם כדפי' לעיל, ואם השני משקין, א"כ בשר זה שני דרבנן ומאי הוספת טומאה איכא למ"ד אין אוכל מטמא אוכל בקדשים, דהכי ס"ל לסתמא דהש"ס כדפי' רש"י דהמקשה זה הכי ס"ל דאין אוכל מטמא אוכל אפילו של קודש, וע"כ צ"ל בכלי שנטמא במשקין, לכן אתי שפיר דקאמר הש"ס נימא קסבר ר"מ כו' ולד הטומאה דרבנן כו', דלכאורה הא באמת ר' יוחנן מוקי לה הכי, אבל לפי מ"ש י"ל דר' יוחנן מוקי דולד הטומאה עצמו מדאורייתא דומיא דאב הטומאה אלא דבשר זה נטמא בולד הטומאה מדרבנן, אבל כאן צ"ל דולד עצמו הוא דרבנן והוא כלי שנטמא במשקין וזהו דוחק בעיני הש"ס ועמ"ש לעיל עוד דרך אחר:

רש"י בד"ה ואם לאו כו' אלמא לר"י כו' ובד"ה ממחלוקתן של ר"א ור"י עכ"ל, לכאורה היה נלע"ד לפרש דודאי זה א"א למילף משם, דשאני התם דבלא"ה יטמא ממילא, אבל לטמא תרומה שלא יטמא ממילא מנא לי', אלא ה"ק דהא שם אף שתרד ותטמא לא יטמא רק מדרבנן, דהא טומאת משקין לטמא אחרים מדרבנן, דהא ס"ל לר"א ולר"י בסוטה דף ל' (ע"א) דאין שני עושה שלישי בחולין וע"כ לא דרשי יטמא, וא"כ לדידהו משקין לטמא הוא מדרבנן, ואפ"ה מטמאין אותן בכלים טמאי' דמטמאין מן התורה, ומי לא עסקינן דחולין טמאים הן שניים ואחר שתרד תהא התרומה פסול ומטמאין אותו בכלי דהכלי הוא ראשון ונעשה תרומה שני, ש"מ דפסול דרבנן עושין שני דאורייתא וה"ה לחמץ, ואתי שפיר דנקט ממחלוקתן של ר"א ור"י דגם מדר"א נשמע, דע"כ גם לר"א אם כבר נטמא בחולין מטמאין גם בכלים, אך דלפ"ז לא אתי שפיר הא דאמר לקמן נימא

קסבר ר"י אב הטומאה עי"ש, אך לפי' ר"י בתוס' שם שפיר נוכל לפרש כאן כדפירשתי, הנלע"ד בסוגיא זו כתבנו וה' יראנו נפלאות מתורתו:

דף כב.

בתוס' ד"ה אותו כו', יש לתרץ קושייתם דאי מדאצטרך לכלב תשליכון ה"א דלא תאכל במשמע הנאה כמו אכילה. ואיכא לאו גמור בהנאה, קמל"ן דאין במשמע לא תאכל אלא אכילה אבל הנאה ילפינן מן המיעוט אותו אתה משליך כו', ואי אתה משליך כל איסורין והוי לאו הבא מכלל עשה דהוי עשה, וע"כ א"ש הא דפסק הרמב"ם (פ"א מהל' חמץ ומצה) כחזקיה ואפ"ה פסק דאין לוקה בנהנה מחמץ בפסח, משום דקשיא ליה דהל"ל איכא בינייהו בין חזקיה ובין ר' אבהו מלקות דהנאה, אלא ע"כ גם לחזקיה אין כאן לאו גמור בהנאה ועמ"ש לקמן:

שם בד"ה ור"ש נמי כו' הקשה ריב"א כו', הקשה הר"י כו', עכ"ל, לכאורה י"ל דסתם מתניתין אתיא כר"מ דס"ל מותר ליתן לגוי, וס"ל לר"מ פרק ג"ה דף ק' (ע"א) דיש בגידין בנותן טעם ועמ"ש לקמן:

בא"ד דלכאורה נמי לא אתי חזקיה כר' מאיר כו' עכ"ל, יש לדקדק לכאורה על התוס' דהא לקמן במסקנא (דכ"ג ע"ב) אמר חזקיה ור' אבהו במאי פליגי כו', חזקיה נפיק ליה מלא יאכל ור"א נפיק לי' מנבילה וקשה הא, חזקיה מודה דלר"מ נפיק מנבילה אלא דפליגי בדר"י, וא"כ הכי הל"ל ור"א נפק ליה מאותו כיון דפליגי רק בדר"י, ותו דלקמן אמר דפליגי בשור הנסקל אליבא דדברי הכל, מבואר דגם לר"מ פליגי, ותו דנלע"ד דשפיר י"ל דגם בדר"מ ור"ש פליגי חזקיה, ור"א חזקיה סבר דגם אליבא דר"מ ור"ש דרשינן הקרי דלא יאכל, ואפ"ה איצטריך היתר הנאה דנבילה, דמיני' ילפינן דגם לא יאכלו דגיד הנשה איסור הנאה במשמע מדאיצטרך היתר הנאה בנבילה, ודקשיא לך למה לי הקרי דלא יאכל בשור הנסקל וחמץ, י"ל, אי לאו הקרי דלא יאכל בשור הנסקל וחמץ ה"א הא דנבילה איצטריך לשור הנסקל וחמץ, אבל גיד הנשה ילפינן ק"ו מחלב דשרי בהנאה כדאמר לקמן, אבל השתא דכתיב בהו לא יאכל ע"כ הא דנבילה מייתר לגיד הנשה דאסור בהנאה, אבל ר"י לשיטתו דגיד הנשה מותר בהנאה ע"כ הא דנבילה לדברים ככתבן הוא דאתי, ע"כ נלע"ד דוודאי גם התוס' סוברים דלהמסקנא דסוגיא גם לר"י ור"ש אליבא דחזקיה ס"ל דרשא דלא יאכל וכדפי', וע"כ אתי שפיר הא דאמר לקמן דפליגי בשור הנסקל אליבא דד"ה, וכן אמר ור"א נפיק ליה מנבילה הרי דגם לר"מ פליגי, אך דבתחלת הסוגיא דסבר הש"ס דלמ"ד אין בגידין בנ"ט ליכא למישרי גיד הנשה

בהנאה, ולא אסיק אדעתי' דאיכא ק"ו בגיד הנשה מחלב כדלקמן, לכן עכצ"ל דקודם המסקנא הוי ס"ד דחזקיה ור"א לא פליגי אליבא דר"מ, וזה שכתבו התוספ' בצחות לשונם דלכאורה לא אתי כר"מ כו', ר"ל לכאורה קודם המסקנא צ"ל דחזקיה לא קאי אליבא דר"מ כדפי', אבל להמסקנא וודאי גם חזקיה אליבא דר"מ נמי קאי וכדפי' והשתא אתי שפיר הא דהקשו התוס' לעיל למה לי אותו תיפוק ליה מדאיצטריך לכלב תשליכון, ולא תירצו דאתי למימר דאין איסור הנאה בלאו אלא עשה דהוי לאו הבא מכלל עשה וכדפי' לעיל, משום דא"כ קשיא דלפ"ז ע"כ הא דר' אבהו דאמר לא תאכל גם הנאת במשמע, ע"כ לר"מ קאי ולא לר"י, דהא לר"י אין במשמע לא תאכל רק אכילה, וא"כ מנלי' להש"ס לעשות פלוגתא בין חזקי' לר' אבהו דהא חזקיה ע"כ לר"י קאי ור"א ע"כ לר"מ קאי אלא ע"כ ר' אבהו גם לר"י קאי, דגם לר"י הוא לאו גמור, לכן הקשו שפיר אותו למה לי, אבל למסקנא דסוגיא די"ל חזקי' ור"א גם אליבא דר"מ פליגי כדפי', ודאי שפיר י"ל דלר"י אותו הוא לאו הבא מכלל עשה ור"א קאי לר"מ:

ותדע דע"כ צ"ל דאותו אתי לאשמעינן דהוא לאו הבא מכלל עשה לר"י למסקנא, דאל"כ קשה למה לי אותו לר"י תיפוק לי' מדאיצטרך נזרו ותרומתכם וקצירכם ולכם, דלר' אבהו נפקא מינייהו היתר הנאה, מדאיצטרכו כל הני להיתר הנאה ש"מ דלא תאכל הנאה במשמע, אלא וודאי אותו אצטריך דאין בהו לאו כ"א עשה דאותו הוא מיעוט, והשתא מיושב הא דהקשו ריב"א וכן הר"י בא"ד, ולא תירצו דסתם מתני' ר"מ היא דהתיר ליתן לגוי מתנה, וכן ס"ל לר"מ פ' ג"ה יש בגידין בנ"ט כדפי' לעיל, אבל לפי מ"ש ע"כ סבר ר"מ ג"ה אסור בהנאה לחזקיה דאל"כ למה לי היתר הנאה דנבילה לחזקי' כדפי', והשתא להמסקנא דאת חזקי' לכ"ע אתי שפיר תמיהת התוס' לקמן ד' כ"ג (ע"א) בד"ה שאני התם כו', כל זה ברור:

שם בד"ה חולין שנשחטו בעזרה כו' א"א לפרש בע"א כו' עכ"ל נ"ל לפרש כוונת התוס' ע"פ מ"ש לעיל דבשלמא למאי דקיימינן השתא דחזקי' ור"א לא פליגי אליבא דר"מ אלא אליבא דר"י, א"כ ע':

אותו אתי למימר דבשאר איסורין הנאה בכלל לא תאכל, לכן שפר י"ל לאו דאורייתא לאסור בהנאה, דמסתבר יותר למימר דאותו ממעט שאר האיסורין הנאמר בהם לא תאכל דגם איסור הנאה במשמע, משא"כ חולין בעזרה דלא כתיב בי' לא תאכל, אבל להמסקנא דקשה למה לי אותו תיפוק לי' מדאיצטרך למכתב נזרו ולכם וכל הנהו קראי למישרי בהנאה, ע"כ צ"ל דאותו הוא לאו הבא מכלל עשה והוי מיעוט, א"כ ע"כ צ"ל דחולין בעזרה לאו דאורייתא, דאל"כ מהיכי תיתי לא נמעט מאותו נמי חולין בעזרה,

כיון דלהמסקנא צריך לומר דאין הנאה במשמע דקרא, וזה ראיה ברורה למה שפירשתי לעיל בכוונת התוס' שם:

רש"י בד"ה אותו אתה כו' עד ונכבד הכלב כו' ובד"ה ור"מ כו' עכ"ל, נ"ל דס"ל לרש"י דוקא לר"י צ"ל האי סברא דאיצטרך למצוותו, דאל"כ קשה אותו למה לי, וכיון דלר"י מוכרח לומר כן, לכן א"א למילף כל האיסורין מדאיצטריך היתר נתינה ומכירה בנבילה, די"ל דאיצטריך לאשמעינן הא דאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה וכיבדה לכלב מלגר ונכרי, דנבילה לגר וגוי וטריפה לכלב, אבל לר"מ אין צריך לומר סברא זו, דלמצוותו ע"כ לא ס"ל האי סברא לר"מ, לכן שפיר יליף כל האיסורין מדאיצטריך בנבילה היתר הנאה, והשתא אתי שפיר הא דפרש"י לקמן דלחזקי' איצטריך לר"מ להקדים, משום דלחזקי' ס"ל דלכ"ע אית להו האי סברא דאיצטריך למצוותו, לכן גם בנבילה איצטריך להא, ע"כ י"ל או להקדים. דאי לא כתיב או לא הוי דרשינן למצוותו, אלא הוי אמינא דאתי שאין צריך להקדים, ועמ"ש עפ"ז לקמן:

שם בד"ה חולין שנשחטו בעזרה כו' בפ"ב דקידושין עכ"ל, לכאורה דברי רש"י תמוהין וסותר למ"ש רש"י עצמו בפ"ב דקידושין (שם), דפי' שם לאו דאורייתא לא שחיטתו ולא אכילתו עיי"ש, ולמ"ד דאורייתא פי' שם עיקר איסורו דאורייתא עיי"ש:

וע"כ נלע"ד דקשי' לי' לרש"י ע"פ שטתו דפרשתיו לעיל בסמוך דלחזקיה א"ל דגם לר"מ י"ל להקדים איצטרך ולכ"ע לא ילפינן מנבילה. א"כ תקשה לחזקי' מדר"ש דאוסר ג"ה בהנאה. ועכצ"ל דס"ל לרש"י דילפינן מאותו כל האיסורין, ואי לאו קרי דלא יאכל בשור הנסקל וחמק סד"א אותו אתי למעט שור הנסקל וחמק, אבל ג"ה ילפינן ק"ו מחלב דשרי בהנאה. לכן איצטריך לא יאכל בשור הנסקל וחמק, ע"כ אותו איצטריך לג"ה, וכיון דס"ל לר"ש ג"ה ילפינן מאותו ע"כ ס"ל לר"ש חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא, לפ"ז קשה לרש"י דהא ר"ש ס"ל בפ"ב דקידושין חולין בעזרה דאורייתא, לכן פירש"י כאן לאו דאורייתא היינו איסור הנאתו, ושם פירש דלר"ש עיקר איסורו דאורייתא לכן אין קידושיו קידושין, כמ"ש הרא"ש שם, וליכא לאקשויי מנלי' לרש"י הא, אימא דילפינן מנבילה לר"מ ולר"ש כמו לר' אבהו, ואיצטריך הקרי דלא יאכל בשור הנסקל וחמק למי זר דנבילה איצטריך לגיד הנשה דלא נילף ק"ו מחלב כדפי', י"י דהוי קשה לרש"י קושית ריב"א והר"י בתוס' ד"ה ור"ש כו' דמר ני' ע"כ דלא כר"י אתיא, ועכצ"ל דאתיא מתני' כר"מ כדפי', לכן עכצ"ל דלר"מ ס"ל ג"ה מותר בהנאה וזה ברור ועוד נ"ל לתרץ פי' רש"י דבזה מתרץ קושית הרשב"א בתו' ד"ה חולין כו' הא דבת"כ איצטריך מיעוט לחולין שנשחטו בעזרה דאינו בשריפה מכלל דאסור בהנאה מן התורה, אבל לפירש"י לק"מ

ע"פ מה דאיתא לקמן דף כ"ד (ע"ב) דיליף דבשר בחלב. אסור בהנאה מק"ו מערלה שלא נעבדה בו עבירה ואסור בהנאה ק"ו בב"ח דנעבדה בו עבירה, והקשו התו' פ' כל הבשר דף קט"ו ע"ב מה לערלה שכן בשריפה, ותירצו דילפינן מחמץ לרבנן דר' יהודה דאין חמץ בשריפה דוקא, ולר' יהודה דס"ל דחמץ בשריפה דוקא ילפינן גם שריפה מק"ו משם עיי"ש, לכן כאן דקיימינן בדר' יהודה דס"ל חמץ בשריפה דוקא לכן אי לאו המיעוט דבת"כ, סד"א למילף חולין בעזרה דנעבדה בו עבירה מערלה דאסור בהנאה וגם שריפה הוי ילפינן משם, אבל השתא דנתמעט משריפה תו ליכא למילף יושם, דמה להנך שכן בשריפה לכן חולין בעזרה שרי בהנאה מן התורה, ומזה מוכרח רש"י לפרש דחולין בעזרה מן התורה אסור באכילה, דאל"כ קשה למה לי למעטו בת"כ ש משריפה, דהא ליכא למילף חולין בעזרה משם כנ"ל, די"ל חורש בשור וחמור יוכיח כמ"ש התוס' לקמן דף ך"ד שם, וחורש בשור וחמור ילפינן ק"ו ממעשה שבת דשרי פ' כל הבשר (שם ע"א) אבל אי חולין בעזרה אסור באכילה ליכא לממר הכי. דמה לחורש בשור וחמור שכן מותר באכילה כמ"ש התוס' לקמן דף ך"ד בד"ה אמרת ק"ו כו' עי"ש:

תוס' בד"ה והרי דם ובד"ה הרי מים ובד"ה ואימא כמים כו' עכ"ל, הנה התוס' הבינו דגה לר' אבהו ס"ל דהיקשא אתי לכדר' חייא ב"א דדם שאין נשפך כמים אינו מכשיר, ומ"מ יליף נמי להא מה מים מותרין כו' משום דאין היקשא למחצה:

והוכיחו זאת מדפריך ואימא כמים הניסכים כו', דע"כ ר"ל מהכא לא מצינן למילף היתר הנאה דדם, וע"כ קא קשיא להו הא ע"כ להיתרא אתי וע"כ קרא דחיק ומוקי אנפשיה דבמים המותרים משתעי קרא דאל"כ קרא למה לי, אלא הוכיחו התו' דגם לרבי אבהו ס"ל דהיקשא אתי לכדר' חייא ב"א כדפי', וע"כ הקשו התו' אע"ג דדם קדשים כו' ולכן הוצרכו התו' תרץ דגילוי מילתא בעלמא הוא:

ולפענ"ד נראה ברור לתרץ שלשה קושיות שהקשו התוס' בג' דבורים אלו, והוא דוודאי גס דם בכלל נבלה הוא כמבואר במס' שבת הביאו התוס', לכן לא פריך המקשה על' דם חולין דליתסר, משום דהוא בכלל נבילה שהותרה בהנאה והיא ודמה הותרה, אלא דפריך מדם קדשים דתנן אלו ואלו כו' דבדם קדשים איירי, והרי דם קדשי' אין בכלל היתר הנאה דקרא, דנבילת קדשים אסורה בהנאה, וע"כ אין בכלל לגר אשר בשעריך תתננה דקרא דהא אסורה בהנאה, ע"כ דם קדשים דיש לאו באפי נפשי' עלי' ליתסר בהנאה, ומשני דכתיב תשפכנו כמים וע"כ לקדשים איצטריך. דאלו לחולין לא צריך קרא דהותרה בכלל נבילה. וע"ז פריך ואימא כמים הניסכים וקרא לחולין איצטריך דסד"א דשרי בהנאה הואיל ובכלל נבילה הותרה נמי דם, לכן איצטריך קרא לאוסרו והוציאו

מכלל נבילה דקרא, וזה ברור וראיה לדברי דדם הוא בכלל בשר מדאמר לקמן (ע"ב) בשור הנסקל את לרבות הנאת עורו ולא אמר לרבות דמו דסד"א בשרו אין דמו לא: ומהא דאיצטריך בשרץ לומר דמצטרפין דמו ובשרו לטומאה כדאיתא פ"ק דכריתות ותו מדאיצטריך בחולין דף קי"ז (ע"ב) למעט דם קדשים מאכילתו בטומאת הגוף והרי התם כתיב בשר זבח שלמים ש"מ דדם בכלל בשר הוא וכ"ש דהוא בכלל נבילה דקרא. זה נ"ל ברור ואמת:

דף כג.

בד"ה שאני התם כו', פי' דע"כ חזקיה כר"י הגלילי נמי אתי דאמר לקמן (ע"ב) דחזקי' ור"א פליגי בשור הנסקל לדברי הכל כו', ומ"ש מהרש"א א"כ קשה ל"ל קרא למישרי חלב לר"י הגלילי, לק"מ דאיצטריך משום דכתיב בחלב נבילה ואכול לא תאכלוהו ולמדו חז"ל יבא איסור נבילה ויחול על איסור חלב לכן אי לאו קרא דיעשה לכל מלאכה סד"א קרא לאסור חלב נבילה בהנאה אתי. דהואיל ואיכא תרי איסורא החמירה התורה לאסרו בהנאה כדאמר לקמן אם אינו ענין לאכילה תנהו ענין להנאה עי"ש, ור"ע ס"נ דא"א לומר כן דבכלל היתר נבילה היא. ומכאן ראיה למ"ש לעיל דלהמסקא חזקי' ור"ע לכ"ע פליגו גם לר"מ ור"ש ודוק:

דף כג:

בד"ה ומה חלב כו' שור הנסקל כו' עכ"ל, תו הקשו התוס' בחולין דף ק"כ (ע"א) בד"ה חלב כו' דשם פרכינן מה לנבילה שלא הותר מכללו תאמר בחלב כו', וכאן לא פריך ר"י הגלילי ואמר אנן בבהמה קאמרינן עי"ש, ונ"ל לתרץ דוודאי לכ"ע פירכא זו שהותר מכללו פירכא גמורה היא בכל הש"ס, אך כאן בגיד הנשה לר"ש דס"ל ג"ה אינו נוהג בטמאה וכן קיי"ל, א"כ גם ג"ה הותר מכללו בבהמה טמאה לדידן וכן בעוף דאין נוהג בו ג"ה לכ"ע, לכן אמר ר' יוסי אנן בבהמה קאמרינן, פי' כיון דגם גיד הנשה הותר מכללו בבהמה טמאה ועוף אלא בחיה לא הותר ג"ה וחלב הותרה ואנן בבהמה קאמרינן, לכן אין בזה שום מעלה כיון דשניהן הותרו מכללן, וע"כ מתורץ נמי דל"מ למימר שור הנסקל ואיסורי הנאה יוכיחו דשאני התם שלא הותרו מכללן כלל תאמר בג"ה וחלב שהותרו מכללן:

דף כה.

רש"י בד"ה מנבילה כו' ויש מפרשים כו' הנך נמי לא מטמאן עכ"ל, ויש לתרין פירושם דהא דרשינן מבשר בשדה טריפה לעובר שהוציא ידו מבהמה שהאבר אסור כמ"ש רש"י לעיל דף כ"ב (ע"א) בד"ה ור"מ כו', ור"מ סבר פ' בהמה המקשה דף ע"ב במתני' דהאבר היוצא היא נבילה. ואף דרבנן פליגי שם על ר"מ, מ"מ הא ע"כ הך ברייתא דצריכא למילף מכלאי הכרם ע"כ לר"מ אתי, דאי לרבנן בלא כלאי. הכרם ה"מ למילף משור הנסקל כמ"ש התוס' בד"ה מה לחמץ כו', דאין לומר מה לשור הנסקל שלא היה לו שעת הכושר, ור"ל משום דאסור בחייו משום אבר מן החי, הא מ"מ מצינו למילף משור הנסקל שהוא בן פקוע כמ"ש התוס' בב"ק דף מ"א (ע"א) בד"ה איני יודע דאיהו ה"ל שעת הכושר, אלא ע"כ צ"ל הא דצריך הברייתא למילף מכלאי הכרם, היינו אליבא דר"מ דס"ל בחולין דף ע"ד במשנה דבן ט' חי לא ניתר בשחיטת אמו. ולדידיה לא משכחינן שור הנסקל דליהוי ליה שעת הכושר, מש"ה צריך למילף מכלאי הכרם, ע"כ פריך לר"מ איך אפשר למילף מכלאי הכרם כו', וכיון דעיקר קושייתו קאי לר"מ לכן קרי ליה שפיר נבילה, דלר"מ אבר היוצא דמיירי ביה קרא דבשר בשדה טריפה הוא נבילה כדפי':

דף כח:

גמרא איבעית אימא מדסמיך ליה היום כו', הרא"ש נדחק למה בלאחר זמנו פסקינן כר"ש ובלפני זמנו כר"י:

ול"ג דמשום הכי מתרץ הש"ס כאן שני תירוצים, דהתירוץ הראשון צ"ל אליבא דרב דפסק לקמן (דכ"ט ע"ב) כר' יהודה, לכן א"א לתרץ אליביה כתירוץ האי אי בעית אימא, דהא לדידן דקיי"ל דדרשינן סמוכין בכל התורה תקשה הא מיבעיא חד קרא לכדר' יוסי הגלילי וא"כ מנלן איסור דלאחר זמנו לדידן. לכן משני דהא דר"י הגלילי ילפינן מדסמיך ליה היום ואין צריך קרא יתירא להכי, אבל אליבא דרבא דפסק לקמן (שם) בלאחר זמנו כר"ש, קשה הא אנן קיי"ל הלכה כר"י לגבי ר"ש, לכן לרבא ע"כ צ"ל כתירוץ האי אי בעית אימא ר' יהודה לטעמיה קרא לכדר"י הגלילי ולא אייתר לן אלא חד קרא ומוקמינן ליה בלפני זמנו, אבל אחר זמנו שרי לדידן, וזה ברור, ועמ"ש בס"ד דף מ"ג עוד טעם נכון ע"ז:

דף כט:

רש"י בד"ה ה"ג דכ"ע אין פודין כו', נ"ל מלשון רש"י דכתב כלומר לגוים וכו', וכן מדלא כתב רש"י כן לעיל בדברי ר"א בר רבא דאמר נמי דכ"ע אין פודין, משום דכאן הוי קשה לרש"י כיון דלר"י הגלילי מעל ע"כ ס"ל דפודין ולפ"ז ע"כ צ"ל דהא דאמר לכ"ע אין פודין ר"ל דלגוים לכ"ע לא מזבנינן, דאפי' מ"ד פודין היינו ישראל פודאן ע"כ בשעת פדיה לא מינכר ביזוי הקדש כל כך, דיש מקום לומר שרוצה לוותר עם ההקדש ופודאן כדי לקוברן אחר כך, אבל למיזבן לגוים דקודם הפקעת קדושתו מינכר בזיונו, זה לכ"ע אסור, ודומה לזה כתבו התוס' בשמעתין לחלק בין אי חזי לאכילה אי לא וע"כ מטעם זה עיי"ש, נמצא דנא ס"ל לרש"י סברת התוס' אלא ס"ל למ"ד אין פודין גם להסיק תחת תבשילו אסור, אלא דכאן ס"ל כמ"ד פודין אך למיזבן לגוים לכ"ע אסור כדפירשתי:

והשתא אתי שפיר מה שיש לתמוה תמי' גדולה על רש"י דפי' לעיל בדברי רב יוסף בלישנא קמא דאליבא דר"ש לא פליג כי פליגי אליבא דר"י הגלילי עיי"ש, ותמיה אדרבא להיפך הוא, דאליבא דר"י הגלילי א"א לאוקמי פלוגתייהו, דלכ"ע יכול להסיק תחת תבשילו ואליבא דר"ש שפיר מיתוקמי פלוגתייהו דלמ"ד פודין יכול למכרו לגוים, אבל למ"ש ניחא. אבל לשטת התוס' באמת צריך לעיל לפרש להיפך מפי' רש"י, ותמיה על מהרש"א שנדחק בזה ולא פי' כן:

תוס' בד"ה אין פודין כו' רב אשי אמר דכ"ע כו' עכ"ל, ולעד"נ לפרש הסוגיא בע"א, וזה דע"כ צ"ל בהא דאמר כאן דלמ"ד חמץ אחר הפסח שרי בהנאה הוי דבר גורם לממון ולאו הממון דמי, ולכאורה קשה מאי שנא מסחורה שאין עומד עתה להנות ממנו ואינו ראוי רק אחר כמה ימים, או פירות העומדים באילן ואינן ראויין עדיין לאכילה עד שיגדלו ויתבשלו באילן, ואפ"ה קונים אותן בני אדם מיד כיון שעומד להנות ממנו אחר ימים וזה ממון גמור הוא, וצ"ל שאני התם דראוי ליתן בעדו ממון מיד ולשהות ברשותו עד שיוכל להנות ממנו, לכן מקרי ממון גמור. כיון שנותנין בעדו ממון מיד, אבל זה החמץ אי אפשר לפדותו. עתה משום דאז יהיה חמץ שלו ויעבור בב"י, לכן כיון שאין נותנין בעדו ממון מיד לא הוי ממון:

והשתא לפ"ז אתי שפיר דלרבנן מש"ה לא מעל, דעתה אי אפשר לפדותו משום דאז יעבור בב"י ואין לומר הא אפשר לפדותן מיד ולבטל החמץ דלא יעבור בב"י, דהא אי אפשר לבטל החמץ תוך הפסח דלאו ברשותיה קאי לבטלו דאסיר בהנאה כדאמר לעיל דף ו' (ע"א) דאחר זמן איסורו לאו ברשותיה קאי לבטלו, וע"כ כיון שא"א לפדותן תוך הפסח הוי גורם לממון ולא ממון אבל ר"י הגלילי ס"ל דתוך הפסח שרי בהנאה, ע"כ גם

תוך הפסח יכול לבטל החמץ שלא יעבור בב"י, דהא החמץ קאי ברשותו לבטלו כיון דשרי בהנאה, וכיון דיכול לבטל החמץ תוך הפסח לר"י הגלילי. לכן הוי חמץ של הקדש ממון, גמור, דהא מיד יכול לפדותו כדי לשהותו עד אחר הפסח, או למכרו לישראל אחר כדי לשהות עד אחר הפסח ולאכלו אז. אך כדי שלא יעבור בב"י יבטלנו מיד להחמץ ואי משום שלא יאכלנו, יעשה מחיצה תחלה בפני החמץ קודם הפדיה כדאמר לעיל דף ו' או להורידן לבור כדאמר דף נו', וכיון דיש תיקון שיאכלנו אדם יכול נמי לפדותן כדי להסיקן תחת תבשילו כיון דחזי לאדם כמ"ש התוס' לכן לר"י הגלילי מעל, זה ברור:

בא"ד וכה"ג אמר בע"ז כו' עכ"ל, צ"ע הא ר"י פליג שם וס"ל דלא חיישינן דהגוי לא ישחטנו וכוותיה קי"ל וכן פסקו הפוסקים שם, לפ"ז למה אוקמי מ"ד מעל כר"י הגלילי, ה"ל לאוקמי אליבא דהלכתא כרבנן וכר"י דלא חיישינן שם לכן יכול לזכור לגוי ע"מ שיסיקנו הגוי תחת תבשילו ולכן מעל, לכן לדעת כל הפוסקים א"א לפרש פי' ר"י כאן, וצ"ע, אבל פירושי הנ"ל דוא נכון:

שם בגמרא שלא בזמנו מותר כר"ש הטור פסק דאחר זמנו בעי' ס' והאריך המ"א להקשות על הטור ס"ס תמ"ז, ואני בררתי שם בס"ד דדעת הטור ברורה ואין חולק עליו לדידן עיי"ש:

דף לב:

בד"ה ואין כו' אע"ג דכתיב ונתן כו' עכ"ל, ובד"ה ההוא מיבעיא ליה כו', ולענד"נ לפרש ודאי בכל התורה נתינה הוא אפי' פחות משוה פרוטה, וכאן יליף מדכתיב ויסף חמישיתו עלי דהוא לשון ציווי ה"ל למיכתב נמי ויתן לכהן את הקודש, דכה"ג מדקדק הש"ס ר"פ נערה דף. מ"ב גבי ונתן לאבי הנערה כו', אלא מדכתיב ונתן לשון עבר ש"מ דבעינן כאן נתינה גמורה דהוא שוה פרוטה, וסד"א קודם נתינה שאז הוא חולין יהי' שוה פרוטה, אבל אחר נתינה שנעשה תרומה דתרומה יותר בזול מחולין לא בעינן שוה פרוטה, לכן כתב ונתן לומר אחר הנתינה שנעשה תרומה אז בעינן שיהא שוה פרועה, ות"ק סבר דמיבעיא ליה בראוי להיות קודש למעוטי אוכל תרומת חמץ בפסח דאם ישלם דוגמתו בפסח אין ראוי להיות קודש שצריך ק לשורפו, לכן אי כתב ויתן לא הוי ממעטינן להא מינה דהא ראוי התשלומין להיות קודש. והיינו אחר שיפרישנו ישהנו בידו עד אחר הפסח ולא יעבור בב"י כיון דתרומה אינו שלו אלא של כהן כדלקמן דף מ"ו (ולר"ש שרי אחר הפסח, לכך איצטריך למיכתב ונתן דאחר הנתינה ליד הכהן בעינן

שיהא ראוי להיות קודש, וכאן אחר שנתנו ליד הכהן בפסח צריך הכהן לשרפו שלא יעבור עליו בב"י לכן אחר שנתנו ליד הכהן אין ראוי להיות קודש כו':

דף לג.

בד"ה אף מעילה בכזית תימא לר"י כו' עכ"ל, לדעת ר"י קשה עוד לרב נחמן למה לי' למיפרך מהא דאינו מתעסק כמתעסק כו', יותר ה"ל למיפרך בענין שהתחיל כבר והל"ל מה לשאר מצות שכן פטור בפחות מכזית מקרבן תאמר במעילה דחייב בקרבן אפי' בפחות מכזית. וע"כ צ"ל דלאו פירכא הוא דבשאר מצות לא נתחייב בקרבן על הנאה בלא אכילה, לכן פחות מכזית דלא מקרי אכילה לא מחייב, אבל מעילה דחייב בהנאה דשוה פרוטה אפי' בלא אכילה כלל, דילפינן מע"ז וסוטה לחייב בנהנה ולא חיסר כדאי' מעילה דף י"ח לכן אפי' אוכל פחות מכזית לא גרע משאר הנאה וחייב, אבל לאבא שאול פריך שפיר שחייב מיתה במעילה פחות מכזית, ולגבי מיתה ע"כ אכילה בעינן דהא לא חייב מיתה במעילה בשאר הנאות אלא באוכל, ואפ"ה חייב מיתה באכילת פחות מכזית:

ולפ"ז גם תמיהת ר"י מתורץ בהכי דלא שייך למילף מעילה מתרומה בזה, דבתרומה בעינן אכילה ופחות מכזית לא מקרי אכילה כלל, אבל מעילה ילפינן מע"ז וסוטה דנהנה ולא חיסר חייב, ע"כ אף אם נהנה מן פחות מכזית קודש פשיטא דחייב, דבנהנה בלא אכילה לא שייך לחלק בין כזית לפחות מכזית, לכן גם באכילה פחות מכזית חייב, דהא עכ"פ נהנה ממנו, ובוודאי לא גרע אכילה משאר הנאות דלא בעי כזית, וזה פשוט וברור:

דף מב.

בד"ה ואלו עוברין כו', נ"ל לתרץ קושיות ר"ת על רש"י, ועפ"ז מתורץ נמי מה שתמהו התוס' בגמר דמ"ג בד"ה מאן תנא כו' מנלן דנוקשה הוי חמץ בלחמי תודה. וזה דודאי אין צריך ריבוי לנוקשה דסברא הוא דהוי חמץ גמור הן לענין בל יראה והן לענין לחמי תודה, אלא לענין אכילה דחמץ סד"א כיון דנוקשה לאו בר אכילה הוא בטלה דעתו, כדאמר לקמן בכותח אי בעיניה דקא שריף ליה בטלה דעתו כו' ע"ש, לכן קמ"ל דאיהו אחשבי' באכילתו, וזה מבואר בלשון רש"י בכל הסוגיא דחמץ נוקשה לא גרע משאר חמץ, ואפי' ריבוי לא הוי צריך אלא משום דלאו בר אכילה הוא לענין חיוב על אכילתו, אבל לענין בל יראה ותודה לא צריך ריבוי דפשיטא דחמץ הוא. והשתא א"ש הא דפריך מאן תנא דנוקשה וע"י תערובות בלאו אסיפא דהרי אלו באזהרה, ולא פריך אריש דאלו

עוברין מאן תנא, אלא וודאי לענין בל יראה פשיטא דלכ"ע עוברין כדפי', וכ"מ ברמב"ם דכתב דעובר בב"י בתערובות חמץ ולא הביא שום ריבוי, ואל באכילה הביא ריבוי הרי כדפי', והא דאין מחמיצין בתפוחים היינו לכתחילה דכיון דאין ראוי לאכילה ואנן בעינן כדרך המלכים אוכלין בגדולה:

הנה הש"ע ס"ס תמ"ז פסק בשם ריב"ש דחמץ נוקשה מן התורה מותר בפסח לכן אם עבר עליו הפסח שרי באכילה, וכתב כן ע"פ מה שהבינו הרמב"ן והרא"ש והר"ן מדברי הרי"ף, ועל דברי הרי"ף בנו בנין הפסק הזה ואחריהם נמשכו האחרונים, ולפע"ד נתברר בס"ד בבירור גמור דדעת הרי"ף דחמץ נוקשה אסור בפסח מן התורה, ואברר שכן דעת הרמב"ם תלמידו והכל הניחו דברי הרמב"ם בצ"ע ואני הקטן אברר ואלבן דברי הרמב"ם שהן ברורין ואמיתים, ע"כ מוכרח אני להאריך קצת:

הרי"ף הביא משנתינו דר"פ ואח"כ הביא פלוגתא דר"א ורבנן וכתב והני מילי דאין בעירובו כזית בכדי אכילת פרס דאם יש בו כזית בכדי אכילת פרס מילקי נמי לקי לרבנן עכ"ל הרי"ף:

והרז"ה השיג עליו דהלכה כסתם משנה וכר"א, והרמב"ן במלחמות השיג עליו דסתמא זו נדחית מפני סתמא דפרקין דשיאור ישרף והאוכלו פטור, ותו דהא ר' יוחנן פסק בכל האיסורין אין היתר מצטרף לאיסור, ואחריו נמשכו הרא"ש והר"ן והאחרונים, ופי' הר"ן דלהכי שיעור ישרף דאף דלית ביה איסור דאורייתא אפ"ה חיישי' דלמא אתי למיכל מיני', ועפ"ז פסק הש"ע ס"ס תמ"ז דנוקשה אסור מדרבנן באכילה תוך הפסח ואם עבר עליו הפסח שרי באכילה:

ואני הקטן באימה ויראה תמיהני על הגאונים אלו, מנא להו לדחות סתם משנתינו בתערובת חמץ דחמירא כמ"ש בגמ', אימא רבי דהדר בי' לפי דבריהם, היינו מנוקשה הוא דהדר, דתחלה סתים כר"מ בנוקשה ואח"כ הדר בי', אבל בתערובות חמץ י"ל דס"ל לרבי מן התורה אסור וסבר כר"א דאמר הכי:

ותו לדבריהם ה"ל להרי"ף לכתוב ולית הלכתא כי מתני' אלא כדתניא כו', ואיך הביא הרי"ף משנתינו סתם דהרי אלו באזהרה כו', ולכל הפחות ה"ל להרי"ף לכתוב דבחמץ נוקשה לית הלכתא כי מתני', כי היכא דלא נימא דמשנתינו איירי ביש בו כזית בכדי א"פ, ולעולם מתני' הלכתא היא גם בנוקשה, ע"כ ה"ל לבאר דלית הלכתא כמתני', אלא ודאי חלילה לדחות סתם משנה מהלכתא וכדעת הרז"ה ומה שהקשו וסמכו על מתני' דשיאור ישרף, והבינו דמשום הכי האוכלו פטור משום דנוקשה דרבנן ואפ"ה ישרף. יש לי תמיה גדולה ונפלאה על הגאונים אלו, דהא בחולין דף כ"ג (ע"ב) מספקא לי'

להש"ס בשיאור דר"א לר"י אי בריא בפני עצמה הוא אי ספיקא הוא, וא"כ לדבריהם סתים. התנא דמשנתינו דשיאור ישרף מטעמא דנפשיה דלא כמאן, דאלו שיאיר דר"מ דשורפין לכ"ע, דר"מ לטעמי' דס"ל האוכלו בארבעים, וכן שיאור דר"י לר"י מבואר שם דס"ל בריא הוא או משום דספיקא הוא שמא חמץ גמור הוא לכן שורפין אותו, ואלו תנא דמשנתינו בורר לעצמו טעם זר, דחכמים גזרו לשרוף השיאור אף דמדרבנן הוא דלא כר"מ ודלא כר"י, ע"כ נראה ברור דמנלן לבדות טעם זר מלבינו, דפשוט הוא הא דשיאור ישרף, דהתנא סתים בזה כר"י, ומטעמי' דר"י כי היכא דסבר ר"י בשיאור שלו דמשום הכי שורפין דס"ל בריא הוא או דספיקא הוא מש"ה האוכלו פטור, זה הטעם בשיאור דידן כיון דעדיין לא החמיץ כל צרכו ספיקא הוא שמא עדיין מצה הוא או משום דבריא הוא לכן האוכלו פטור, אבל נוקשה גמור דהחמיץ כל צרכו ואין ראוי לאכילה וודאי הלכתא כסתם משנתינו דהוא באזהרה:

ותדע דהא שיאור דר"מ לר"י מצה הוא ונותנו לפני כלבו בפסח אפילו מדרבנן, ואלו בנוקשה גמיר אפי' לר"י אסור בהנאה ואין חוששין לקידושין כדאמר רב המקדש בחיטי קורדנייתא דנוקשה הוא אין חוששין לקידושין, אלא פשוט דשיאור אין ענין לחמץ נוקשה כלל דשיאור לא נתחמץ עדיין כל צרכו וספק מצה הוא או בריא הוא, לכן שרפינן ליה, והאוכלו פטור כמבואר בש"ס דחולין שם, ואלו נוקשה לכולי עלמא וודאי לאו מצה הוא וחמץ גמור הוא, הרי נתברר לנו דאין ממתני' דשיאור ישרף ראיה כלל לדחות משנתינו דנוקשה באזהרה:

ומה שהביאו ראיה מדר' יוחנן דס"ל דלא כר"א, גם ע"ז יש להשיב דהא אנן קי"לן כבתראי מאביי ורבא ואילך, והרי אביי ורבא ס"ל פרק כל המנחות דף נ"ח (ע"א) לוקין על עירובי שאור ועירובי דבש משום כל שאור ע"ש, והרי הש"ס כאן מסיק דלא ס"ל לשום תנא עירובי שאור אלא ר"א, ע"כ מבואר לכאורה דהלכה כר"א כסתם משנתינו כיון דאביי ורבא ס"ל הכי:

וא"כ יש לתמוה על הרי"ף איך פסק נגד סתם משנתינו כיון דאביי ורבא דבתראי הם ס"ל הכי. ע"כ נראה לפע"ד לפרש בדעת הרי"ף. דפסק הרי"ף הוא ע"פ פי' הסוגיא. דלכאורה יש לדקדק טובי בהסוגיא בפלוגתא דרב נחמן ורב יהודה דלמר נוקשה חמיר מע"י תערובות ולמר ע"י תערובות חמיר מנוקשה. ואיך יפלגו האמוראים בסברות הפוכות בלי טעם ובמאי קמיפלגי ותו בכל נוסחאות איתא בדרב נחמן ושמעינן לר"א דחמץ ע"י תערובות בלאו וה"ה נוקשה בעיני' כמו שהעיד מהרש"א, והרי באמת סבר רב נחמן דנוקשה חמירא ליה כמבואר בהסוגיא עד כאן לא קאמר ר"מ אלא נוקשה כו':

תו האריך הש"ס ורב נחמן מ"ט לא אמר כר"י אמר לך כו', ורב יהודא מ"ט לא אמר כרב נחמן אמר לך כו', דלכאורה הוא ללא צורך אטו בלאו הכי לא ידעינן לה, דזה מבואר הוא בדבריהם דמר אמר כ"ש ע"י תערובות ומר אמר להיפך חזינן למר הא חמירא ולמר הך חמירא ותו דקדוק לשון הש"ס דבאמר לך רב נחמן קאמר הש"ס דילמא ע"כ כו' אבל ע"י תערובות לא, ואלו באמר לך רב יהודה קאמר הש"ס עד כאן לא אמר כו' אבל נוקשה לא אמר, ולא קאמר דילמא ע"כ כו', והוסיף מלת אמר:

ע"כ נ"ל לפרש דודאי רב נחמן אין מחולק בשום סברא עם רב יהודה, כל א' מודה לסברת חבירו, וזה ע"פ מה דמוכח ומבואר בסוגיא דליכא שום תנא הסובר היתר מצטרף לאיסור אלא ר"א. דהא אמר לקמן מאן תנא דהיתר מצטרף לאיסור ר"א כו' מבואר דאפי' ר"מ לא ס"ל היתר מצטרף לאיסור אלא ר"א. דר"א ביאר ואמר על עירובו בלאו. משמע כל עירובי שבעולם. דהא בברייתא שהביא רב נחמן לא נזכר שם כותח הבבלי וע"כ דר"א ס"ל היתר מצטרף לאיסור. והנה לקמן מבואר דכותח הבבלי יש בו שני ענייני אכילה. א'. אי משטר קא שטיר לי' בלא טיבול דיש בו כזית בכדי א"פ ס"ל לחכמים דלא לקי. דבטלה דעתו אצל כל אדם דאין דרך בני אדם לאכלו כך ב'. אי מטביל קא טביל בפת ואוכלו והוא דרך בני אדם לאוכלו בכך. אך דאז אין בו כזית בכדי א"פ לכן לא לקי לחכמים. ובזה סבר ר"א דהיתר מצטרף לאיסור דהא ר"א לא הזכיר בברייתא קמייתא, כותח הבבלי. אלא מיירי בכל תערובות משום דהיתר מצטרף לאיסור וזהו כוונת הרי"ף שפי' פלוגתייהו דר"א ורבנן בלית ביה כזית בכדי א"פ:

ועפ"ז נפרש פלוגתייהו דר"נ עם ר"י. ר"י מוקי למתני' דלא כר"א. וע"כ אליבי' דר"י מיירי מתני' שיש בתערובות כזית בכדי א"פ דהיינו שאוכלו בלא פת. ורבנן ס"ל כיון שאוכלו שלא כדרך בני אדם בטלה דעתו ולא לקי. וכתבו התוס' במס' נזיר דף ל"ו (ע"ב בד"ה ואי כו') דה"ה שכר המדי ושאר דברים שבמשנתינו אם שתה ויש בו כזית בכדי א"פ הוא שלא כדרך בני אדם ולא לקי לרבנן. וע"כ מוקי רב יהודה למתני' כר"מ דס"ל דנוקשה אף דלאו בר אכילה הוא כלל אצל בני אדם אפ"ה לקי. ולא אמרינן בטלה דעתו אצל כל אדם. א"כ חמץ דגן גמור ע"י תערובות שיש בו כזית בכדי א"פ ואוכלו בלא טיבול כ"ש דלקי לר"מ אף שאין דרך בני אדם לאוכלו כך בלא טיבול. דמ"מ כ"ש הוא מנוקשה דלאו בר אכילה הוא כלל אצל בני אדם. וזהו ק"ו גמור ובזה לא פליג ר"נ על ר"י. אך דר"נ ס"ל לדוחק לאוקמי מתני' דמיירי שאוכלו שלא כדרך בני אדם. אלא מסתמא מיירי שאוכלו בטיבול כמו דרך בני אדם. אך דאז לית ביה כזית בכדי א"פ. ע"כ מוקי למתני' כר"א לכן מצטרף ההיתר עם האיסור ללקות עליו. לכן אמר ר' נחמן וה"ה לנוקשה וכו'.

דבשלמא רב יהודה דמוקי לה ביש בו כזית בכא"פ שאוכלו בלא טיבול אלא דאין דרך בני אדם לאכלו כך. יליף שפיר בק"ו מנוקשה דלאו בר אכילה הוא כלל לבני אדם. אבל לר"נ דע"כ מיירי שאוכלו ע"י טיבול וההיתר מצטרף לאיסור לא שייך למילף מיני' נוקשה בק"ו דאין שני הדינים שייכים זה לזה דבנוקשה יש לו ריעותא דבטלה דעתו. וע"י תערובות אין בו כזית בכדי א"פ. לכן נלמד בה"ה ולא במכ"ש. ואף דנוקשה מסתבר יותר לחייב מע"י תערובות ואין בו כזית בכא"פ. דנוקשה איהו אחשבי' לאכילה כמ"ש הרא"ש גבי אלמורי פ' כל שעה מ"מ כיון דיש לבע"ד לחלוק ולומר דלאו כ"ש הוא. מש"ה נקט ה"ה נוקשה דעכ"פ בה"ה נלמד. דעכ"פ לא גרע נוקשה מע"י תערובות. ואדרבה מסתבר יותר כדפי' והמקשה קס"ד מדנקט ר"נ לשון ה"ה. ע"כ ס"ל לר"נ דשניהם שוין. לכן פריך ור"נ מ"ט לא אמר כר"י דה"ל לאוקמי מתני' כר"מ. נהי דר"נ לא רצה לאוקמי מתני' באוכלו שלא בטיבול וס"ל דסתמא דמילתא מתני' איירי באוכלו כדרך בני אדם. מ"מ כיון דלשטת ר"נ ע"י תערובות ונוקשה שוין הן א"כ טפי הוי עדיף לאוקמי סתם מתני' כר"מ ומיירי באוכלו כדרך בני אדם ע"י טיבול וכיון דר"מ ס"ל נוקשה חייב ה"ה ע"י תערובות דהא שניהם שוין לר"נ. ומשני דלמא עד כאן כו'. פי' דלהיפך לא מצינו למימר מדאסר נוקשה ה"ה ע"י תערובות. די"ל דלמא ע"י תערובות קיל טפי כיון דאין בו כזית בכא"פ. והיתר מצטרף לאיסור הוא סברא גרוע כמ"ש התוס' לקמן. והא דלא אמר ר"נ כ"ש נוקשה. משום דלאו כ"ש גמור הוא ויש לבע"ד לחלוק דלאו כ"ש הוא אבל בה"ה בוודאי נלמד משום דלא גרע מיני' אבל להיפך לא מצי למילף די"ל נוקשה חמיר כדפי':

תו פריך ור"י מ"ט לא אמר כר"נ דהכי מסתבר לאוקמי מתני' שאוכלו כדרך בני אדם. ומשני ע"כ לא קאמר כו'. אבל נוקשה לא אמר. פי' למה לא אמר ר"א גם נוקשה בדבריו כיון דלא נלמד מכ"ש אלא וודאי נוקשה לית לי' לר"א. אבל לרב נחמן מ"מ לא קשה די"ל דס"ל לתנא דכ"ש הוא ולא צריך למיתניי':

ובענין התניא כוותי' דר"י דהקשו התוס' בד"ה ואלו נוקשה כו' אימא דנוקשה כ"ש הוא. הנה אי בעינא יכילנא לתרץ כמו שתירצו התוספ' דהל"ל רבותא דאין בו חיוב כרת אלא ע"כ לר"א לית לי' אך לפ"ז צ"ל דס"ל לר"מ דנוקשה אין צריך קרא דמסברא חמץ גמור הוא. אלא דלאכילה צריך קרא ללקות עליו. דסד"א כיון דלאו בר אכילה בטלה דעתו כמ"ש לעיל. לכן מסתבר לר"מ לאוקמי קרא בנוקשה. אבל ר"א ס"ל דנוקשה לאו חמץ הוא. וזה שאמר נוקשה לר"א לית לי' לכן לא מרבה מיני' אלא היתר מצטרף לאיסור:

ולפ"ז צ"ל דאביי ורבא ס"ל כרבה ורב נחמן לכן ס"ל כר"א. אבל אנן קי"ל כרב יהודה דתניא כוותי' לכן הלכתא כר"מ ולא כר"א. אך דלפי שיטתי אין אנו צריכין לתירוץ התוס' ולכל זה. אלא דה"פ דמברייתא דתניא כוותי' דר"י מוכח דע"כ לר"א לית לי' נוקשה. דהא בברייתא ליכא אלא חד רבוי. ואי ס"ד דנוקשה חמיר לכן לא הוצרך לר"א למיתניי'. א"כ קשה באמת מנלי' לר"א לרבות נמי ע"י תערובות אימא לא מרבינן מיני' אלא נוקשה. אלא ע"כ שקולין הם ויבואו שניהם א"כ תו לא נלמד מכ"ש א"כ ה"ל למיתני נוקשה נמי אלא ע"כ לית לי'. אבל לר"מ לק"מ כיון דלר"מ נוקשה חמץ גמור הוא כמ"ש לעיל. אלא דאיצטריך לי' לרבות אף דלאו בר אכילה הוא ובטלה דעתו מש"ה אצטריך קרא משום דאיהו אחשבי' לאכילה. לכן מרבינן נוקשה וגם ע"י תערובות ואכיל שלא כדרך בני אדם בלא טיבול. דכיון דלשניהם יש טעם א'. דאף שאין דרך בני אדם לאכלו כך. אפ"ה איהו אחשבי' לאכילה. לכן מרבינן שניהם דדין א' לשניהם כדפי'. משא"כ לרב נחמן דמיירי שאוכלו בטיבול רק שאין בו כזית בכא"פ. לדידיה ה"ל נוקשה וע"י תערובות שני דינין שאין להם שייכות כלל זה לזה מנלן לרבות שניהם אם א' מהם חמיר. והשתא אתי שפיר דאביי ורבא ס"ל כר"מ דדריש כל לנוקשה. ועיין מ"ש בסוף הסוגיא לתרץ מה דקשה ע"ז מסוגיא דלקמן. ושם תירצתי בטוב טעם ודעת:

נמצא נתברר דלרב יהודה דקי"ל כוותי' מתני' מיתוקמי באוכלו בלא טיבול. וכן שתה שכר בב"א שלא כדרך ב"א ויש בו כזית בכא"פ ודלא כר"א. דסתם מתני' ר"מ היא אף שאוכלו שלא כדרך ב"א איהו אחשבי' לאכילה:

ועתה נתברר דעת הרי"ף שהביא משנתינו להלכה בסתם. אך דלא מפרש משנתינו כרב נחמן דמיירי באוכלו בטיבול דרך ב"א ואין בו כזית בכא"פ כר"א לכן הביא פלוגתא דר"א וחכמי' ופסק כחכמי' ופי' פלוגתייהו דמיירי באין בו כזית בכא"פ בזו הלכה כחכמי' וע"כ משנתינו מיירי באכיל לה בלא טיבול דאז יש בו כזית בכא"פ כפי שפי' ר' יהודה דתניא כוותי' דעתה נתברר דעת הרמב"ם שתמהו עליו כל הפוסקים הניחו אותו בצריך עיון. וזהו דהרמב"ם פסק דנלמד מכל מחמצת כותח הבבלי. ואם אכיל לה ויש בו כזית בכא"פ, לקי ואם אי בו כזית בכא"פ לא לקי ע"ש. ותמהו עליו דהוא דלא כמאן דלר"א אפי' אין בו כזית בכא"פ לוקה. ואי כרבנן א"כ אוכלו בלא טיבול לא לקי דאוכלו שלא כדרך בני אדם. ואי באוכלו ע"י טיבול ואפ"ה יש בו כזית בכא"פ אפי' כרת מיחייב וגם לזה אין צריך ריבוי. אבל למ"ש בדעת הרי"ף דעת הרמב"ם נמי ברור הוא דפסק דלא כר"א. אלא פסק כר"מ דמרבוי דכל מרבינן נוקשה דהוא לאו בר אכילה משום דהוא

אחשבי'. ולכן כ"ש ע"י תערובות ואכיל בלא טיבול דלקי כיון דיש בו כזית בכא"פ. אבל אם אין בו כזית בכא"פ לא לקי כרבנן דר"א:

וראיה ברורה ומבוארת לכל זה מן פי' המשניות להרמב"ם שכתב דמשנתינו מיירי באכיל לה ויש בו כזית בכא"פ בזה הוא בלאו וזה מבואר כדפי'. והיינו בלא טיבול ומבואר שם דמתני' הלכתא היא. וגם בחבורו נתבאר דס"ל דנוקשה אסור מן התורה שכתב פ"ד דין ט' קמח שנתן לעריבות העבדנין תוך ג' אסור לקיימן בפסח. וכן בדין י' פת שנפסל מאכילת אדם ומלוגמא שלא נסרחה אסור לקיימן בפסח. ובדין י"א בגדים שנתן לתוכן חלב חטה וניירות שמדבקין בחמץ אסור לקיימן בפסח ועובר בב"י וב"י עכ"ל. הרי דנוקשה חמץ גמור להרמב"ם:

סוף דבר נתברר בבירור גמור דעת הרי"ף והרמב"ם דס"ל חמץ נוקשה אסור מן התורה בפסח וכן פסק הרז"ה. ועתה מ"ש הטור ר"ס תמ"ב דאיסור דרבנן מותר לשהותן בפסח הוא נכון. ומ"ש הר"ן משיאור ישרף דחינן לעיל בראיות גמורות. וכל זה נלפע"ד ברור כשמש לדינא. ע"כ חמץ נוקשה שעבר עליו הפסח אסור בהנאה:

דף מג.

גמרא יכול יהא ענוש כרת ת"ל כו'. לכאורה הוא תמוה דכיון דלא נתמעט כרת אלא משום דליכא ריבוי מאי יכול יהא כו'. ומאי ת"ל דקאמר תו צריך ליתן טעם לעיל דף כ"ח (ע"ב) דר"ש בעי קרא ית רא למחמיץ מחמת ד"א. ולר"י נפקא לי' מדאפקי' בלשון מחמצת במאי קמיפלגי:

תו תימה לר' יהודה דנפקא לי' מלשון מחמצת ע"כ מייתר לי' חד קרא ללפני זמנו. תינח בהלאוין אבל בכרת מאי איכא למימר תרי קראי בכרת ל"ל מחמצת וחמץ. מ"ש בלאוי דמייתר לר"י ומ"ש בכרת דלא מייתר לי' קראי:

והנלע"ד לתרץ דר' יהודה לעיל קאי בשטת ר"א דחמץ ע"י תערובות בלאו. מש"ה ס"ל לר"י ר"פ כ"ש ופ"ק דשבת דאסור למכיר כותח הבבלי ל' יום קודם לפסח ע"ש. דמבואר דכותח הבבלי אסור מן התורה בפסח לר' יהודה. ותו דהא ס"ל לר"י פ"ק דכריתות דף ד' סוף ע"א ברש"י שם דחלב חולין אסור מדרשא דכל. הרי ר' יהודה דריש כל כר"א (ובזה א"ש שם דלא ס"ל לר"י היקשא דדם לחלב דס"ל לרבנן לענין אין ההיתר מצטרף לאיסור עיין ברש"י שם. היינו דע"כ ר"י כר"א ס"ל דהיתר מצטרף לאיסור ע"ש). וכיון דר"י כר"א ס"ל א"ש הכל. בשלמא בכרת לא קשיא לי לר"י למה לי תרי קראי חמץ ומחמצת. די"ל דמיבעיא לי' למחמיץ מחמת ד"א. ואף דבלא יתורא דקרא לשון מחמצת ע"כ כפירושו

מחמת ד"א. י"ל דסד"א דוקא במחמיץ ע"י שאור דהוי חמץ גמור כמ"ש התוס' דף כ"ח (שם) בד"ה מחמת כו' לכן איצטריך קרא יתיר' דהשתא ע"כ למחמיץ ע"י שמרי יין הוא דאתי דאי ס"ד ע"י שאור לא הוי צריך לרבוי דחמץ גמור חשיב. אבל בקראי דלאוין ליכא למימר הכי דאף בלא יתירא דקרא ע"כ הוי מוקמינן הא דמחמיץ מחמת ד"א. בנתחמץ ע"י שמרי יין. דבנתחמץ ע"י שאור ליכא לאוקמי. דקשה מאי איריא שנתחמץ העיסה ע"י השאור. הא אפי' אם לא נתחמץ העיסה כלל חייב לר"י. דהא ס"ל לר"י על עירובו בלאו. וע"כ אי אפשר להחמיץ העיסה אלא א"כ נתערב השאור בהעיסה. אבל אם לא נתערב השאור בו אין העיסה מתחמץ חמץ גמור אלא נוקשה הוי כמ"ש התוס' פרק כל המנחות דף נ"ו ע"ב (בד"ה ומעשה שבת כו') ור"א נוקשה לית לי'. וכיון דע"כ בנתערב השאור בהעיסה מיירי תיפוק לי' דחייב משום עירובו דשאור לר' יהודה דאמר מין במינו לא בטיל וההיתר מצטרף לאיסור. ע"כ ליכא לאוקמי קרא דמחמצת דפירושו מחמת ד"א אלא בנתחמץ ע"י שמרי יין. אלא ע"כ קרא יתירא דלאוי איצטריך ללפני זמנו. אבל בכרת דלא חייב על עירובן כרת. שפיר י"ל דאי מקרא דמחמצת סד"א דוקא ע"י שאור מיירי. לכן איצטריך קרא יתירא דע"כ לשמרי יין הוא דאתי כדפי'. אבל ר"ש ס"ל כרבנן דעל עירובו בלא כלום. לכן גם בלאוי לא מייתר קרא לר"ש דאיצטריך למחמיץ מחמת שמרי יין דאי מלשון מחמצת סד"א דנתחמץ ע"י שאור. לכן קי"ל כר"ש בלאחר זמנו דאנן קי"ל כרבנן דר"א וליכא קרא יתירא לאחר זמנו. והשתא א"ש כאן דאמר יכול יהא ענוש כרת על עירובו כיון דאיתרבי אתרבי דשוה לגמרי לחמץ גמור. ע"ז אמר ת"ל כל אוכל חמץ כו' וקשה ל"ל האי קרא לא ליכתב רק קרא דכל אוכל מחמצת וע"כ צ"ל דסד"א דמיירי במחמיץ ע"י שאור ולא במחמיץ בשמרי יין. א"כ קשה האיך ס"ד לומר הכי דא"כ מאי איריא שנתחמץ העיסה אפילו לא נתחמצה העיסה כלל תיפוק לי' דחייב משום עירובו דשאור. אלא ע"כ צ"ל דעל עירובו אין חייב כרת. והא דפריך לקמן ומאי חזית דכל לרבות כו' אימא כל לרבות עירובו ה"ק מנלן לחייב נשים בחמץ ומצה ואז עכצ"ל קרא השלישי יתירא דיש בלאוי חמץ. אתי לאחר זמנו לר"י ולר"א דקיימי בחדא שיטה כדפי'. אימא נשים פטורות מהיקשא דמצה וע"כ איצטריך חד קרא להיקשא ומחמצת למחמת ד"א. והא דלא איכתב היקשא לגבי מחמצת. דאשמעי' אפי' חמץ גמור נשים פטורות כמו שאפרש לקמן בסמוך בתוס' ד"ה סד"א כו' עמ"ש שם. ודקשיא לך בכרת ל"ל תרי קראי כיון דחייב על עירובו כרת אימא לפני זמנו חייב נמי כרת. ואיצטריך קרא יתירא דכרת ללפני זמנו. וא"כ לאחר זמנו דבלאו מנלן. דטפי מסתבר שלא לחלוק

בלפני זמנו בין לאו וכרת וכן בעירובו לא נצטרך לחלק בין לאו וכרת ולאחר זמנו אפי' לאו ליכא. כל זה נ"ל ברור:

דף מג:

בד"ה סד"א תימה לר"י כו' יש לתרץ לע"ד משום דב' קראי כתיבי כל מחמצת לא תאכלו ולא תאכל חמץ דקיל"ן חד לתוך זמנו וחד ללפני זמנו. לכן סד"א דזה אינו אלא חד מיבעיא למחמיץ מחמת ד"א ואידך מיבעיא לי' להקיש חמץ למצה. אך על זה הוי קשה ה"ל לכתוב כל מחמצת גבי היקשא דמצה. דהוי ילפינן תרתי מינה מדאפקי' בלשון מחמצת דע"כ למחמיץ מחמת ד"א והיקשא דמצה נמי. ומכח קושיא זאת הייתי מוכרח לומר דמקשינן לקולא. וע"כ אי הוי כתיב מחמצת גבי היקשא. סד"א הא דנשים פטורות דוקא במחמיץ מחמת ד"א דקילא. אבל חמץ גמור חייבין נשים כמו אנשים. לכן איצטריך לכתוב ההיקשא. ואיצטריך נמי כל מחמצת למחמת ד"א. והא דפריך לקמן לרבנן מנלן דנשים חייבות בחמץ כו'. היינו לרב דפסק כר"י או לרבא דפסק כר"ש וכרבנן דר"א. ועיין ברא"ש דפסק כר"ש בלפני זמנו:

שם בד"ה מאן שמעת לי' כו'. קושיא זו ישבתי לקמן בס"ד בסוף הסוגיא בטוב טעם אי"ה:

שם בד"ה כמאן כר"א כו'. לכאורה פי' התוס' דחוק דאביי ורבא יחלקו בפי' עירובו מנין. ושם משמע דלא פליגי אלא בפי' מקצתו מנין:

תו גם לרבא י"ל כמו לאביי בפי' עירובו. ומ"ש התוס' שם דבכזית פשיטא דלא מתבטל הוא דחוק דלאביי חשיב פחות מכזית כמו לרבא בכזית:

ונלע"ד לתרץ כל הקושיות שהקשו התו' על פי' רש"י דמה שהקשה התוספ' דזעירי יהי' דלא כאביי ודלא כרבא לא קשיא מידי דזעירי ורבא ס"ל בחדא. שיטה. דודאי לחצי קומץ אין צריך רבוי. דסברא הוא דכזית הוי הקטרה כמו בחישב להקטיר כזית בחוץ. וכן הקטיר כזית בחוץ דלכל זה אין צריך רבוי אף דחצי קומץ הוא. וע"כ הרבוי אתי להיתר מצטרף לאיסור וסתם חצי קימץ יש בו היתר להצטרף לאיסור דהרי קומץ שלם יש בו שני זתים. וע"כ יש בו סולת ושמן ומצוה לקמוץ ממקום שנתרבתה שמנה דכתיב וקמץ מסלתה ומשמנה וע"כ כיון דבפתיתין עם השמן יש בו שני זיתים. א"כ בחצי קומץ יש בו כזית דהיינו הפתיתין עם השמן. אבל בפתיתין בלא שמן ליכא כזית. דהא קי"ל ס"פ כל התדיר דף צ"א המנדב שמן לבדו בלא סלת קומצו להשמן ומקטירו. הרי גם בשמן לבדו שייך בו קמיצה א"כ כזית פתיתין בצירוף השמן שיש בחצי קומץ. ע"כ יש בפתיתין בלי השמן פחות מכזית. ולכן בהקטיר שאור דע"כ יש בתוכו שמן ככל המנחות רק במקום

מצה נתן חמץ. וע"כ בחצי קומץ יש בו פחות מכזית שאור והשמן משלימו לכזית. הרי סתם חצי קומץ ההיתר מצטרף לאיסור זה ברור:

ומ"ש התוס' גבי חמץ מנלן תערובות. י"ל דע"כ לאביי צ"ל עירובו מנין. משום די"ל דלא אסרה תורה אלא היכא דהשאור מינכר בעין אבל עירובו דלא מינכר השאור שרי להקטיר. וע"כ משום דלא דמי לאיסורי אכילה דלאדם דאין צריך רבוי כיון דטעמא דאיסורא קא טעים. לפ"ז גם לרבא י"ל הכי בכזית כיון דלא מינכר איסורו לא אסרה תורה בהקטרה מש"ה צריך רבוי. אבל חמץ לא גרע משאר איסורי תורה דכזית בכא"פ דאורייתא וכן טעם כעיקר כיון דטעמא דאיסורא קא טעים. ומ"ש התוס' מדאמר לקמן עד שיבלע בבשרה. י"ל התם לא איירי בהכי אלא כדפי' רש"י שם דאשמעינן דלא נאסר בנגיעה בעלמא. וראיה מדפריך לקמן באיסורי נזיר דמצטרפין זה לזה השתא היתר מצטרף לאיסור איסור ואיסור מיבעיא. ומאי פריך הא י"ל דאשמעי' אפי' לא נבלעו זה בזה האיסור עם ההיתר אלא כל א' מינכר לעצמו. דאז ההיתר אין מצטרף להאיסור אף דאכלן בבת אחת אפ"ה איסורי נזיר מצטרפין. אלא וודאי כל שאכלן בב"א. אפי' כל א' בעיני' מצטרפין. וכ"מ בתוס' לקמן (דמ"ה ע"א) בד"ה ר"ח גריס כו'. ומ"ש עוד התוס' בהא דאמר כמאן כר"א הא לרבנן נמי מצי אתיא לרש"י איישב בס"ד לפנינו ברווחא. ושם יתברר ראיה ברורה לרש"י בס"ד אי"ה:

דף מד:

בד"ה אלא יליף ובד"ה משום דהוי כו'. בשטה זו הקשו התוס' הרבה קושיות א' הקשו התוס' בד"ה מאן שמעת לי'. ובד"ה כמאן כר"א הקשו לפי' רש"י הא כרבנן נמי אתיא ע"ש. ושאר קושיות שהקשו שם על רש"י כבר ישבנו בס"ד שם רק נשאר לנו זה הקושיא

תו הקשו בד"ה לענין חמץ בפסח נמי כו' דרבי יוחנן אדר' יוחנן:

תו הקשו התוס' בד"ה ורבנן מבו"ח כו':

תו הקשה הר"ר יוסף בד"ה אלא יליף כו':

תו הקשה הרשב"א בד"ה משום כו':

תו הקשו התוס' בנזיר וע"ז דלרש"י תקשה ל"ל משרת דלר"ש לאו חידוש הוא בגיעולי גוים ומצינו למילף מיניה טעם כעיקר. וליכא למימר לר"ש דמיבעי לי' להיתר מצטרף לאיסור דהא ר"ש ס"ל כל שהוא למלקות תו יש תמוה בשמעתין לרבנן דכותח הבבלי איך לית להו טעם כעיקר. ומ"ש רש"י בהסוגיא דלית להו לרבנן טעם כעיקר הוא דחוק.

דא"כ מאי פריך ור"ע טעם כעיקר מנא לי'. אימא רבי עקיבא ס"ל כרבנן דכותח. אלא ע"כ קבלנו טעם כעיקר דאורייתא ע"כ פריך לר"ע מנלי':

תו הקשו התו' פג"ה והרשב"א בת"ה הארוך אהא דפריך לאביי מקדירות וקופות תקשה לנפשי' הא טעם כעיקר דאורייתא. הרי עשרה קושיות עצומות בהסוגיא:

והנעל"ד ברור לתרין עשרה קושיות הנ"ל בתירוץ אחד. ותחלה נתרץ השלשה קושיות שהקשו בד"ה אלא ובד"ה משים ובד"ה לענין חמץ. דאדרבה ר' יוחנן הכא קאי לשטתו דדריש כל וע"פ פירוש ר"י בפי' אין איסורו איסור עולם. דר"ל היין שנעשה אחר שנשלמו ימי נזירותו אין איסור חל עליו כלל. ויש היתר לאיסורו גם היין שכבר הי' בעולם בשעת נזירותו ונאסר כבר מ"מ אחר שנשלמו ימי נזירותו חוזר להיתר ע"ש ועפ"ז י"ל ר' יוחנן לשטתו דס"ל לעיל כר"ש דחמץ לאחר זמנו מותר. ע"כ חמץ דאין איסורו איסור עולם דהיינו חמץ שנעשה אחר הפסח מותר. וכן יש היתר לאיסורו דחמץ שעבר עליו הפסח מותר לפ"ז איצטרך כל דחמץ לטעם כעיקר דמגיעולי גוים ל"מ למילף. דשם אין היתר לאיסורו כו'. וכיון דיש לימוד בחמץ לטעם כעיקר שפיר ילפינן טעם כעיקר בנזיר מחמץ וגיעולי גוים. דמה לחמץ שכן איסור הנאה גיעולי גוים יוכיח. מה לגיעולי גוים שאין היתר לאיסורו חמץ יוכיח. וא"כ אדרבה מוכח מכאן דר' יוחנן דריש כל כדס"ל ביומא. והא דפריך לעיל על זעירי אי הכי חמץ בפסח נמי. ואמאי לא משני דכל דחמץ אתי לטעם כעיקר י"ל בשלמא לר' יוחנן אתי שפיר דעל ר' יוחנן לא קשה מנלן דכל דחמץ לטעם כעיקר הוא דאתי ומשרת להיתר מצטרף לאיסור ואימא איפוך אנא דילמא משרת לטעם כעיקר הוא דאתי וכל דחמץ להיתר מצטרף לאיסור הוא דאתא. דלר' יוחנן י"ל דהא מבורר בשמעתין דזה שיצטרף ההיתר אל האיסור. הוא סברא גרוע והוא נגד המושכל. לכן כל דאפשר למעטי' ולומר דלא מרבינן לי' בכל התורה כולה אמרי'. ולפ"ז אי הוי מרבינן מכל דחמץ דהיתר מצטרף לאיסור הוי מצינן למילף נזיר וכל התורה כולה דהיתר מצטרף לאיסור מחטאת וחמץ. דחמץ וחטאת לא הוי. ב' כתובים. דחטאת מחמץ ל"מ למילף דמה לחמץ שאסור בהנאה תאמר בחטאת דאין אסור בהנאה לזרים אחר שניתר לכהנים אלא באכילה. לכן אין מצטרף לאיסור זרים ללקות על כזית בצירוף ההיתר. ומחטאת דקדשים הוא נמי ל"מ למילף לחמץ וא"כ נילף משניהם לכל התורה דהיתר מצטרף לאיסור. לכן מסתבר לן לאוקמי כל דחמץ לטעם כעיקר ומשרת להיתר מצטרף לאיסור דהשתא הוי נזיר וחטאת ב' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין מינייהו היתר מצטרף לאיסור בכל התורה כולה. כך י"ל לר' יוחנן דמצינו דס"ל לר' יוחנן במנחות דף כ"ו (ע"ב) דיש הקטרה לפחות מכזית. אבל לזעירי דאמר אף שאור בל תקטירו. א"כ

אפי' אם כל דחמץ אתי להיתר מצטרף לאיסור נמי לא מצינן למילף לכל התורה כולה דההיתר מצטרף לאיסור דהא שאור וחטאת וחמץ הוי ג' כתובים הבאין כא' ואין מלמדין. ע"כ קשה איפוך אנא דלמא כל דחמץ להיתר מצטרף לאיסור הוא דאתי ומשרת לטעם כעיקר וכיון די"ל הכי וי"ל הכי שקולין הם ויבואו שניהם. דבין בחמץ ובין בנזיר אמרינן בהו טעם כעיקר והיתר מצטרף לאיסור ע"כ פריך שפיר א"ה אפי' חמץ בפסח נמי:

והשתא אתי שפיר הא דמשני ולאפוקי מדאביי דאמר יש הקטרה כו'. דלכאורה הוא תמוה דדין זה לא שייך כאן כלל ואין מענין שטה זו כלל. אבל לדרכינו הוא עיקר פלוגתייהו דר' יוחנן עם זעירי דהא ר' יוחנן נמי דריש כל. אך דר"י דס"ל יש הקטרה לפחות מכזית. לכן ס"ל בחמץ דמרבינן מכל טעם כעיקר. דאי הוי אתי להיתר מצטרף לאיסור הוי ילפינן מיני' כל התורה כולה. אבל לזעירי דס"ל אין הקטרה לפחות מכזית וכל דשאור אתי להיתר מצטרף לאיסור. ע"כ אף אי מרבה בחמץ דההיתר מצטרף לאיסור לא ילפינן מיניה כלל. דשאור וחמץ וחטאת הוי ג' כתובים. ועכצ"ל לזעירי דשקולין הם ויבואו שניהם ובחמץ נמי היתר מצטרף לאיסור. והא דאמר ולאפוקי מדאביי משום (אף) דר' יוחנן דאמר (אמר) הכי במנחות. מ"מ יש לחלק כמ"ש התו' דף נ"ח שם (בד"ה אביי סבר כו'). לכן אמר לאפוקי מדאביי דאמר להדיא בדין זה. אבל לפי האמת גם ר"י סבר כאן כי היכי דס"ל שם ע"כ בדין שאור תלוי חמץ כדפי':

והשתא אתי שפיר הא דאמר לעיל מאן שמעת לי' דדריש כל ר"א כו':

ועפ"י מה שכתבתי לעיל בכוונת רש"י ניחא. משום דקשה למה מרבה התנא תחלה דההיתר מצטרף לאיסור והדר מרבה עירובו דהא וודאי טפי מסתבר לרבות עירובו תחלה דאיכא בכל התורה כולה. אבל היתר מצטרף לאיסור ליכא בכל התורה כולה. אבל אי אתי כר"א א"ש דהא ר"א ס"ל כל דחמץ להיתר מצטרף לאיסור ומשרת לטעם כעיקר. א"כ אי לאו הרבוי בשאור הוי ילפינן שאור וגם כל איסורי התורה מחמץ וחטאת כדפי'. ועתה דכתיב רבוי בשאור להיתר מצטרף לאיסור הוי שאור וחטאת וחמץ ג' כתובים ואין מלמדין. נמצא הרבוי דההיתר מצטרף לאיסור לאו ריבוי אלא מיעוט לכל התורה כולה דלא מצטרף ההיתר להאיסור. דאי לאו הרבוי בשאור הוי ילפינן שאור וגם כל התורה כולה מחמץ. ועתה נתמעט כל התורה כולה. וכיון דהרבוי זה לאו רבוי הוא אלא מיעוט לכל התורה כולה דאין ההיתר מצטרף לאיסור לכן מסתבר לימוד זה מלרבות עירובו. אבל אי הוי אתי כר"ע דס"ל משרת אתי להיתר מצטרף לאיסור הוי נזיר וחטאת ב' כתובים ואף אי לאו הרבוי דשאור לא הוי ילפינן בכל התורה כולה דההיתר

מצטרף לאיסור. א"כ הדרה קושיי' לדוכתה אמאי מרבינן תחלה היתר מצטרף לאיסור בשאור דסברא גרוע הוא ואח"כ מרבה עירובו:
ועפ"ז גם לפירש"י לק"מ מה שהקשו התו' בד"ה כמאן כר"א הא כרבנן נמי אתיא. דלק"מ כיון דרבנן לא דרשי כל הסברא הוא דאין ההיתר מצטרף אל האיסור בכל התורה. וה"ל לרבות עירובו תחלה ולית לן למוד על מקצתו:
ואתי שפיר לר"ש דר"ש כרבנן ס"ל דלא דרשי כל בחמץ. ע"כ לדידי' משרת לטעם כעיקר אתי דנזיר מגיעולי גוים ל"מ למילף דאין איסורו איסור עולם כדפי':
והשתא אתי שפיר דרבנן דכותח הבבלי ילפי טעם כעיקר מגיעולי גוים. אבל חמץ לא ילפי משם דאין איסורו איסור עולם כר"ש. לכן סברי דבחמץ לא נאסר טעם כעיקר. אבל בכל התורה מודו רבנן טעם כעיקר דאורייתא:
ואתי שפיר דלא תקשה לאביי מקופות וקדירות דאביי ס"ל דמשרת להיתר מצטרף לאיסור הוא דאתי כדמוכח בנזיר וטעם כעיקר מגיעולי גוים. לכן לא מצינן למילף תרומה דיש היתר לאיסורו ע"י שאלה ובתרומה ביד ישראל מיירי מדנקט שנפלו:
והשתא א"ש דעת הרמב"ם שפסח בנזיר דהיתר אין מצטרף לאיסור ולכאורה תימה איך חולק על רבי יוחנן. אבל למ"ש אתי שפיר הואיל ופסק כסתם משנתינו דכל דחמץ לנוקשה הוא דאתי ומשרת לטעם כעיקר דמגיעולי גוים ל"מ למילף דאיסורו איסור עולם ודוקא לר"ע דסבר דכל דחמץ לטעם כעיקר הוא דאתי. ע"כ משרת להיתר מצטרף לאיסור הוא דאתי ועפ"ז מיושב מה דקשה לכאורה לשטתי דריש פרקין שפרשתי בדברי הרי"ף דלא כפי' התו' בפי' ת"כ דרב יהודה א"כ מאי פריך לעיל כמאן כר"א כו'. אימא כר"מ ס"ל דדריש נמי כל לנוקשה, די"ל דע"כ זעירי דלא כר"מ ס"ל דאל"כ מנלי' בנזיר דההיתר מצטרף לאיסור. הא מיבעיא משרת לטעם כעיקר דמגיעולי גוים ל"מ למילף כדפי'. אלא ע"כ כר"א ס"ל ובין בנזיר ובין בחמץ דרשינן טעם כעיקר והיתר מצטרף לאיסור. דכיון דחד מינייהו אתי להיתר מצטרף לאיסור ולא ידעינן הי מינייהו. שקולין הם ויבואו שניהם בשניהם וכדפי'. אבל אביי ורבא כר"מ ס"ל דדריש כל לנוקשה וע"כ ס"ל עירובי שאור. וכל זה ברור וה' יראנו נפלאות מתורתו:

דף מז.

בד"ה ובמוקדשים כו' ובחנם דחק וכו' עכ"ל יש ליישב פרש"י דניחא לי' לפרש כן מדנקט והם מוקדשים משמע דגם החמור הוקדש. והל"ל דשור לבד הוקדש אלא וודאי התנא איירי בבכור. וקדשים קלים אין בהם מעילה לכן אמר שגם החמור הוקדש ומעל בחמור

והא דאיירי התנא בבכור משום דעיקר עבוד' בקדשים כתיב גבי בכור. וכה"ג תירץ ר"י בעצמו סוף הדיבור דמש"ה נקט שור וחמור ולא שור פסולי המוקדשים ע"ש:

בא"ד והשתא מחמור ה"ל לאקשויי כו' עכ"ל. יש לתרץ קושיא זו לרש"י ע"פ מה דפריך פ"ב דמכות דף כ"א ע"ב ולילקי נמי משום זורע בי"ט. ומשני רבא אין חילוק מלאכות בי"ט. ואותבי' מברייתא והוצרך להגיה שם משום הכי הברייתא אפיק הבערה ועייל עצי הקדש ע"ש. והא דצריך הש"ס לכל זה שם. היינו לפי האמת דהש"ס הכריח שם לקמן דף כ"ב ע"א דע"כ אפי' מידי דאיתי' בשאלה נמי קתני והיינו מדנקט נזיר במתני' אבל אי לאו האי פירכא דהא נזיר קתני. לא הוי צריכין לדחוק בכל זה. דטפי ניחא לן למימר דגם חילוק מלאכות בי"ט. ובאמת נחשב במתני' בין שמונה לאוין ג"כ הזורע בי"ט. ולאו דהזיד במעילה לא קחשיב דמידי דאיתא בשאלה לא קתני. והא דמוכרח לשנות אין חילוק מלאכות בי"ט וע"י זה הוצרך להגיה הברייתא היינו משום דע"כ מידי דאיתא בשאלה נמי קתני דהא נקט נזיר וע"כ לאו דמעילה נמי חשיב. לכן עכצ"ל אין חילוק מלאכות בי"ט. דאל"כ ליחשוב נמי זורע. לפ"ז אי הוי פריך שם הא קתני חמור הוי יכול לשנויי באמת לאו דמעילה לא קחשיב הואיל ואיתא בשאלה. אלא חשיב זורע בי"ט ביניהו ויש חילוק מלאכות בי"ט לכן פריך מנזיר:

עוד יש לתרץ ע"פ הא דאמר רבא ספ"ג דשבועות דף כ"ז ע"ב נשבע על הככר ואכלה. אם נשתייר ממנה כזית יש לו התרה לשבועתו דמגו דמהני לי' התרה לכזית בתרא מהני לי' התרה נמי אף על מה שכבר עבר השבועה ופטור ממלקות גם על מה שעבר. אבל אכלה כולה אין לו התרה על שבועתו כיון שכבר עבר. לפ"ז י"ל הש"ס דשם כרבא ס"ל. וה"ק מידי דאיתא בשאלה גם עתה אחר שעבר עליו לא קתני כיון דלא פסיקא לי' ללקות עלי'. דהא אפשר עדיין להתיר השבועה ולפטור עצמו ממלקות. אבל מידי דליתא עתה בשאלה אף שקודם שעבר הוה איתה בשאלה מאי בכך. כיון דעתה אחר שעבר השבועה אין בידו לפטור עצמו ממלקות קא חשיב התנא. ולפ"ז בשב עה שלא אחרוש בחול ובי"ט אף שעבר עלי' כיון דמהני שאלה על העתיד שיכול לחרוש עוד מהני ג"כ לשעבר. וכיון דבידו לפטור ממלקות לא קתני. וכן בשור דקדוש קדושת הגוף ולא יצא לחולין במעילתו מהני בי' שאלה כדי שיצא השור לחולין. לכן מהני נמי דלא עבר על מעילתו כלום. ויכול לפטור עצמו ממלקות ממעילתו ולא איבעי לי' למיתני. אבל חמור דקיל"ן קדושת דמים הוא ובמעילתו יצא כבר החמור לחולין. לכן לא מהני בי' שאלה כדי שיכול לפטור ממעילתו ממלקות. דהא כבר יצא החמור לחולין מיד במעלו אשר מעל בו:

וצ"ל דלפ"ז אתי סתם מתני' דמכות כר"מ דאמר פ"ב דקידושין דף נ"ה הקדש במזיד מתחלל. לכן ל"מ למיפרך מחמור שם די"ל סתם מתני' כר"מ אתיא ע"כ פריך מנזיר:

דף מז:

גמ' ראויות לכותשן כו'. לקמן דף ס"ב (ע"א) בד"ה האי כו', הקשה ריב"א הא כתישה הוי מחוסר מעשה ע"ש. ולכאורה קושיא זו תמוה, דהתם לא אמרינן הואיל ואי בעי מתקן נפשי' דזה הוא מחוסר מעשה. אבל כאן חזי לדם ציפור. לכן שרי לחרוש ולכתוש כמו דשרי לרבה ללוש עיסה גם לאפותה הואיל ואי מיקלע אורחים. וכן לשחוט בהמה ולבשלה:

ה"נ שרי לחרוש וגם לכתוש:

וצ"ל דהוקשה להתוס' הא אין עשה דוחה ל"ת אלא היכא דבעידנא דמיעקר לאו מקיים העשה. ועכצ"ל דה"ק הואיל ואי בעי היה כותש בשעת חרישה. דליהוי חרישה וכתישה וכיסוי בבת אחת. ע"כ שפיר הקשו לקמן כיון דהכתישה הוי מחוסר מעשה לא אמרי' בי' הואיל. א"כ עתה שלא כתש עדיין לא חזי בשעת חרישה לכיסוי. וכיון שבשעת חרישה לא יכול לקיים כיסוי עבר בל"ת ושפיר לקה. אך נ"ל דמעיקרא לא קשה מידי דרב אשי הוא דסבר, הכי פ' ר"א דמילה דף קל"ב ע"ב. אבל רבה חולק שם וס"ל דאף דלא מקיים העשה מיד אפ"ה עשה דוחה ל"ת כמ"ש התוס' שם בד"ה הדר אמר כו'. וכאן הסוגיא אזיל לרבה דאית ליה הואיל:

תוס' בד"ה כתישה בי"ט מי שרי כו'. לפענד"נ לתרץ קושיות התוספות האלו. והוא דהא לא אמרו לוקין על שריפת קדשים בי"ט אלא אין שורפין קדשים בי"ט. ע"כ הא דקאמר ואין עשה דוחה ל"ת ועשה. פי' דאין ל"ת ועשה יחד נדחין מפני העשה. אלא ל"ת לבד הוא דנדחית מפני העשה ועשה די"ט במקומה עומדת לכן אין שורפין קדשים בי"ט. אבל וודאי אם שרף קדשים בי"ט אין לוקה. דל"ת די"ט כבר נדחית מפני העשה מללקות עליה:

ותדע דלמאן דיליף שם מתן בוקר שני לשריפתו או מעולת שבת ולא עולת חול כו'. פשיטא דאם שרף קדשים בי"ט דאין לוקה. ה"ה וודאי גם לר' אשי אין לוקה עליו. ע"כ פריך המקשה כדפי' רש"י. וז"ל אלאו די"ט לא ללקי עכ"ל. ר"ל כיון דמקיים מצות כיסוי נדחית הל"ת מללקות עלי'. וכ"כ רש"י בד"ה כלאחר יד כו' ופקע לי' מלקות עכ"ל. והיינו בחרישה דכבר קד ואנן מחייבינן לי' במלקות ע"ז פריך שפיר. ומשני כתישה בי"ט מי שרי. פי' כיון דעדיין לא כתש. לכן אף אם באמת דם ציפור לפניו במקום שחרש. כיון

דאיסורא די"ט רביע עליה דאסור לכתוש ולא נדחית מפני מצות כיסוי. ע"כ אם ירצה לכתוש אין אנו מניחין אותו לעבור לכתוש. וא"כ בחנם הוא דעבר אלאו דחרישה. כיון דא"א לו לכסות עתה מפני איסור כתישה. לכן מלקינן ליה אלאו דחרישה אפי' אם דם הצפור לפניו בשעת חרישה וזה ברור בפי' הש"ס ובכוונת רש"י:

שם בא"ד ובתחלה נמי המ"ל חרישה בי"ט מי שרי עכ"ל. דברי התוס' הן תמוהין בכאן. חדא הא שכתבו ובתחלה נמי כו' הלא גם מה דפריך אחר זה ראויות לכתשן כלאחר יד וכל הסוגיא הוא ללא צורך. דאין כאן שום קושיא כלל ועיקר. דהא י"ל חרישה בי"ט מי שרי:

תו לסברא זו קשה אהא דמשני אפיק הבערה ועייל עצי מוקצה א"כ תקשה למה תנא חייב ה' ה"ל למימר ששה כיון דלא חזי לצרכו משום מוקצה ליכא למימר הואיל וחייב נמי משום הבערה:

אבל לפע"ד אין צורך לדחוק כלל לפי' ר"ת. דבשלמא בחרישה פריך שפיר אמאי לוקה משום כלאים. דכבר נדחה לאו דכלאים משום כיסוי אם היה כאן דם הציפור ולא ה"ל רק ז' לאוין. אבל גבי כתישה משני שפיר כתישה בי"ט מי שרי. כיון דעדיין הוא לא כתש ואין אנו מניחין אותו לכתוש אפי' אם היה דם הציפור לפנינו כאן. ע"כ כיון דא"א לו לכסות מלקינן ליה גם אלאו דחרישה דכלאים. זה ברור בכוונת רבינו תם. ודברי התוספות צ"ע:

שם בד"ה ועייל עצי מוקצה תימא לר"י כו' עכ"ל. לא ידעתי תמיהת ר"י כאן דהא בפ"ב דמכות פריך על מתני' שם דף כ"ב (ע"א) וליחשוב שבועה שלא אחרוש בי"ט ובחול. ומשני האי תנא לית לי' איסור כולל. ואיתא בחולין דף ק"א (ע"א) דלמ"ד דלית לי' איסור כולל האוכל גיד הנשה של נבילה חייב א'. ומודה באיסור מוסיף כגון גיד הנשה של שור הנסקל דמוסיף איסור הנאה דחייב ב' ע"ש. וא"כ בההוא ברייתא נמי קשה ליחשוב נמי שבועה שלא אבשל בין בחול ובין בי"ט. ועכצ"ל האי תנא לית לי' איסור כולל. אבל משום בשר בחלב חשיב מוסיף. דגיד הנשה שרי בהנאה לתנא דברייתא דס"ל יש בגידין בנ"ט כדאיתא לעיל דף כ"ב וצ"ע:

דף צא:

בד"ה איש ולא קטן כו' ובפ' מי שהי' טמא כו' עכ"ל. ולכאור' דברי התו' הן תמוהין כמ"ש מהרש"א ע"ש:

תו דוודאי א"א לומר דר"י אתי דלא כחד מהני ג' תנאים דאיפלגו פ' מי שהי' טמא:

ע"כ נ"ל דוודאי לפרש"י א"א לתרץ כתירוצא דהתוס'. אך דלפרש"י אין מקום לתמיהת התוס' דהא בראשון כתיב ונכרתה הנפש. ולרבות נשים לא איצטריך דממכסת נפשות נפקא. אלא ע"כ לרבות קטן אתי לחייב כרת בראשון מגזירת הכתוב:

לכן סד"א דגם בשני חייב מככל חקת הפסח. לכן איצטרך. איש למעט בשני מכרת. אך התוס' לא ניחא להו בפרש"י. משום דרש"י לשטתו דפי' ר"פ מי שהי' טמא דף צ"ב ע"א. דלרבי ולר' נתן חייב כרת על הראשון אפי' עשה את השני. וע"פ שטתו הוצרך לדחוק כאן. אבל התוס' ס"ל דזה ליכא למ"ד. דודאי בעשה את השני אפי' הזיד בראשון פטור מכרת על הראשון דכן מוכחי קראי. דאל"כ לא ה"ל לכתוב כרת דראשון בעניינא דפסח שני כלל. אלא משמע דה"ק וחדל לעשות הפסח היינו שלא עשה גם את השני ואז ונכרתה הנפש וגו' על הראשון. וכן מבואר ברמב"ם פ"ה ה' ק"פ (ה"ב) דפסק כרבי ואפ"ה פסק בעשה את השני פטור מכרת על הראשון. וכן מוכח בש"ס לקמן (שם ע"ב) דקאמר הזיד בראשון ושגג בשני לרבי ולר' נתן חייב כו' ולפרש"י ה"ל למימר רבותא טפי בהזיד בראשון ועשה את השני דחייב לר' ולר"נ. אלא וודאי בעשה את השני ליכא למ"ד לחייבו

והשתא אין צורך לדחוק כאן בהא דאמר דכתיב בפסח שני ונכרתה הנפש וגו' לרבות נשים ר"ל היינו הא דכתיב במגדף. דכיון דגמר בג"ש הוי כמאן דכתיב בגופיה דמיא כמ"ש רש"י. דזה דחוק:

ותו דה"ל להש"ס למימר וסבר ר' יוסי כרבי. אלא ודאי לכ"ע אתי. וה"ק מדכתיב בפסח שני וחדל לעשות את הפסח גם בשני ונכרתה הנפש וגו' על הראשון. משמע אם לא חדל מלעשות פסח שני פטור על הראשון. ומדכתיב נפש ע"כ קרא גם בנשים איירי. וקאמר דאי חדלה ולא עשתה השני חייבת כרת. ואי עשתה השני פטור. הרי מבואר דנשים בשני חובה מכיון דאי חדלה לעשות פסח שני חייבת כרת על הראשון:

והשתא תמהו התוס' היכן מצינו כו'. ותירצו לקטן שהגדיל וכו' תשלומין דראשון. ר"ל ר' יוסי לגמרי ס"ל כר' נתן. ומיהו ר"נ יליף לה לקמן מכי קרבן ה' לא הקריב במועדו דמשמע ליה דאראשון קאי ואין צריך ללמוד מהאיש ורבי יוסי יליף מהאיש:

שם בד"ה ר"ש נמי סבר כו' תימא כו'. ולעד"נ לתרץ תמיהתם. ותחלה נתרץ הא דיש להקשות אהא דפריך בפ"ב דקידושין ואכתי מיבעיא ליה דשוחטין את הפסח על היחיד. ולא משני כדמשני כאן לכתוב רחמנא לפי אכלו מאי איש (והוא קושי' המהרש"א ז"ל בדבור זה). ונ"ל דהא ע"כ ר"ש ס"ל כריב"ק שם. דאי סבר כר' יונתן נפקא ליה מושחטו דכל הקהל יוצאין בפסח אחד. א"כ קשה מנא ליה למילף דאיש לפי אכלו למעט אשה

הוא דאתי הא איצטרך למילף מיני' שליחות. דאי לאו איש גבי לפי אכלו סד"א ה"מ היכא דאית לי' שותפות בגוה כמ"ש הש"ס שם. (א"ה כיון רבינו ז"ל בלשונו הצח וקצר ליישב קושית המהרש"א ז"ל בד"ה איש זוכה כו'. וכן מצאתי בס' אמרה צרופה וכן מבואר להדיא ברש"י שם בד"ה איש זוכה ע"ש ודוק):

והשתא א"ש כאן קיימינן לר"ש דס"ל כריב"ק ולריב"ק אכילת פסח מעכבת דעיקרו בא לאכילה. וע"כ שפיר אמר לכתוב לפי אכלו דע"כ נילף מיניה דשוחטין על היחיד. דאין לומר דסד"א חד גברא בעי לאכילה ושאר בני החבור' אף שכל א' אין יכול לאכול כזית שוחטין עליהם. דהא כיון דאכילת פסח מעכבת. א"כ הנך דלא חזי לאכילה כמאן דליתנהו דמי וע"כ שחיטת הפסח על היחיד הוא. אבל שם פ"ב דקידושין קאי אליב' דר' יונתן דאיהו סבר אכילת פסח אין מעכבת ומש"ה יוצאין כל הקהל בפסח א'. ולדידיה צ"ל דאיש לפי אכלו גזירת הכתוב הוא דגברא חזי לאכילה בעינן כדאיתא לעיל דף ע"ח ע"ב. ולפ"ז שפיר קאמר שם הא אכתי איצטרך איש דשוחטין את הפסח על היחיד. דאי מלפי אכלו ה"א חד גברא בעי דיהא חזי לאכילה מגזירת הכתוב כדפי'. אבל שאר בני החבורה הנמנין עמו אף שאין אחד ראוי לאכול כזית כולם יוצאין בו. דאכילת פסח אין מעכבת. רק גזירת הכתוב הוא דליהוי חד גברא דיהא חזי לאכילה. אבל לעולם אין שוחטין על היחיד ומש"ה איצטרך איש. ע"כ משני שם דסבר כמ"ד אין שוחטין:

הרי מבואר דר"ש כריב"ק ס"ל ור' יהודה ע"כ כר' יינתן ס"ל. דאל"כ איש דלגבי לפי אכלו לר' יהודה ל"ל. דהא איהו סבר אין שוחטין את הפסח על היחיד וגם ס"ל נשים בראשון חובה. אלא ע"כ צ"ל דר"י כר' יונתן ס"ל ואיצטריך איש למילף מיני' שליחות דלא נימא דוקא היכא דאית לי' שותפות בגוה כמבואר בקידושין שם:

וע"כ מתורץ תמיהת התוס'. והוא דר' יהודה ע"כ ס"ל תרתי ש"מ. דוודאי זה הלימוד שאין שוחטין את הפסח על היחיד מסתבר טפי. דעל הלימוד של במת יחיד קשיא היאך תלוי דין זה דמחוסר זמן בפסח דוקא. הא אפי' כל מחוסר זמן דשאר קרבנות נמי דינם כן כגון מחוסר כפרה שלא הגיע זמנו. אך דיש לר"י הכרח מקרא דע"כ אתי גם להא דבמת יחיד. דאל"כ תקשה לפי האמת ל"ל לקרא למיכתב איש גבי לפי אכלו כדי לידע שליחות בלי שותפות. הא אפי' אי לא הוה כתוב איש נמי הוה ידעינן שליחות בלא שותפות. דאי שותפות דוקא קשה ל"ל ושחטו תיפוק לי' מדכתיב איש שה לבית. וא"ל דאיצטרך ושחטו לאכילת פסחי' דלא מעכבא. קשה לשתוק מיני' ונילוף מדכתיב לפי אכלו לשון יחיד והרי אין שוחטין על היחיד. אלא ע"כ קרא ה"ק דא' ראוי לאכילה בעינן ושאר החבורה אף שאין ראוי א' מהם לאכילת כזית יוצאין. א"כ ע"כ מוכח מזה דאכילת

פסח לא מעכבא. דאל"כ ה"ל אותם שאין ראויין לאכילה כאילו אינן וה"ל שחיטת הפסח על היחיד. אלא וודאי ושחטו לשליחות אתי אף בלא שותפות. וא"כ איש ל"ל. אלא מזה הכריח רבי יהודה דתרתי ש"מ. דעיקר קרא מיבעיא נמי להא דבמת יחיד. וא"כ אי לאו ושחטו סד"א דאכילת פסח מסתבר דמעכב דעיקרו בא לאכילה מתחלה. ומדכתיב לפי אכלו סד"א דשוחטין את הפסח על היחיד. וקרא דבאחד לבמת יחיד היא דאתי. דהא ע"כ גם לפי האמת להכי. הוא דאתי. אך דהואיל ודרשא דאין שוחטין על היחיד מסתבר, מוקמינן נמי בהכי. ואי לאו קרא דושחטו סד"א דמסתברא דאכילת פסח מעכבת. וע"כ יש הכרח דשוחטין פסח על היחיד מלפי אכלו וקרא לבמת יחיד הוא דאתי. אבל השתא דושחטו אתי לאכילת פסח דלא מעכבא. מסתבר לאוקמי קרא דבאחד נמי להכי דאין שוחטין פסח על היחיד. אבל ר"ש דס"ל כריב"ק אי הוי ס"ל נמי דאין שוחטין הפסח על היחיד קשה מנא לי' הא דבמת יחיד:

והא דפירש"י לעיל (ע"א בד"ה ופרכינן) דטעמא דר' יוסי מהדר לפרושי מקרא דאיש לפי אכלו. ר"ל דבעל הש"ס מתרץ לי' לקרא דאיש דגבי לפי אכלו לר' יוסי. דל"ל. דכיון דסבר לקמן אשה בראשון חובה. א"כ איש גבי לפי אכלו ל"ל. ע"כ מפרש דסד"א ממאי דלהכי דלר"ש הוא דאתי אימא להא דר"י כו':

והשתא דע"כ דלימוד דרבי יהודה מסתבר טפי פריך לקמן שפיר ע"כ ר"ש סבר נמי כר"י כו':

והא דפירש"י במתני' ואפי' חבורה של מאה כו' ר"י קאמר לה. ר"ל דקשיא לי' לרש"י דבמתני' דלעיל מבואר דאפי' אחד מבני חבורה לא יהא שאין ראוי לאכול כזית. וכאן מבואר אם אחד אוכל כזית אף שכלן אין יכולין לאכול שוחטין עליהם. לכן פירש"י ר"י קאמר לה. דהוא ס"ל הכי מדאיצטריך איש ולא יליף מלפי אכלו אלא ע"כ צ"ל דסד"א שאחד צריך ראוי לאכילה ותו לא שאכילת פסח אין מעכבת. ומתניתין דלעיל ס"ל אכילת פסח מעכבת:

דף צב:

במשנתינו שאלו פטורין מהכרת כו'. הרמב"ם בפירוש המשניות פי' אפי' בהזידו בשני פטורין אם היה טמא ודרך רחוקה בראשון. ואלו שוגג ואונס בראשון והזידו בשני חייבין כרת ע"ש. וכ"פ בחבורו (פ"ה מהל' ק"פ הל' א'): והראב"ד השיג עליו:

ובאמת שדעת הרמב"ם תמוה. והוא נגד הש"ס ערוך דפריך שוגג ואונס בני כרת נינהו. ונדחק הש"ס להגיה דאונן ומזיד תנן בהדייהו ואלו לפי' הרמב"ם לא הוי צריך כלל להגהה ולא קשה כלל אמתני' כן תמהו בספר ברכת הזבח ולחם משנה ע"ש:

ולפעד"נ דפי' הרמב"ם מוכרח הוא בהסוגיא דרש"י תמה על רב ששת דיש תיובתא לי' ממתני'. דע"כ קושייתו אדרך רחוקה למה נאמר ולרב ששת הא איצטרך דאי בעי כו':

תו קשה הא דפריך אברייתא למה נאמר דאי בעי לא שבקינן לי'. למה לא פריך הכי אמתני' תו יש לדקדק הברייתא קצרה בלשונה לפוטרו מכרת. ובמשנתינו אמר שאלו פטורין מכרת ואלו חייבין בהכרת והרי דרך הברייתא לבאר ולפרש דבריה יותר מן המשנה ונ"ל דבזה מחולקים ר"נ עם רב ששת. דר"נ ס"ל דתנא דמתני' ותנא דברייתא חד תנא הוא. והברייתא מפרש מה שלא פי' במתני'. דמתני' תירץ למה לא נאמר מזיד ואונן אלא דרך רחוקה. ע"ז אמר אלו מזידין חייבין ואלו פטורין. וע"ז קשיא להברייתא למה נאמר דרך רחוקה, ולא נאמר שוגג ואונס דג"כ פטורין כמו טמא ודרך רחוקה. ע"ז משנה הברייתא לפוטרו מכרת. פי' לרבותא נאמר דרך רחוקה. דלא מבעיא שוגג ואונס בראשון והזידו בשני פטורין. כיון דלאו בני כרת נינהו על הראשון דאונס רחמנא פטרי' אלא אפי' דרך רחוקה דהוי מצי למיעבד פסח אי הוי בעי כמ"ד הורצה אפ"ה פטרו מכרת. ושפיר אמר הש"ס וכמ"ד הורצה כך פי' ר"נ מתני' ובריית. אבל רב ששת ס"ל דתנא דמתני' ותנא דברייתא פליגי אהדדי. דתנא דמתניתין הוא ר"ע דמקיש דרך רחוקה דלא הורצה כמו טמא. ובריית הוא ר"א דלא מקיש דרך רחוקה לטמא לכן סבר דהורצה. וכיון דס"ל למתני' לא הורצה ע"כ קושייתו למה נאמר טמא. וצ"ל דמתני' ס"ל שוחטין וזורקין על טמא שרץ. וטמא דקרא איירי במת בששי שלו. דפשיטא כיון דלא חזי לאכילה אי בעי למעבד פסח לא מצי למיעבד דאכילת פסח מעכבת. ע"כ הקשה מתני' שפיר למה נאמר טמא ולא נאמר שוגג ואונס. ואפילו אי ס"ל אין שוחטין וזורקין וילפינן מיתורא דביום ההוא כמ"ש התוס' דף צ' (ע"ב בד"ה שחל כו') דקרא דביום ההוא מיותר. ע"כ הקשה למה נאמר טמא. דאי לאשמעינן דאין שוחטין וזורקין כו'. א"כ כיון דע"כ גוף הקרא להכי הוא דאתי א"כ יתורא דביום ההוא למה לי. ומשני שאלו פטורין אפילו הזידו בשני. ושוגג ואונס בראשון והזידו בשני חייבין. וילפינן הכי מדנאמר טמא ולא שוגג ואונס. דהשתא ליכא למימר דלרבותא נקט כמ"ש לרב נחמן. חדא דלרב ששת לא הורצה בדרך רחוקה וליכא רבותא. ותו הא עיקר קושיית מתני' למה נאמר טמא ובטמא ליכא רבותא לכ"ע. אבל הברייתא ס"ל כמ"ד הורצה. לכן משני לפוטרו מכרת. פי' לרבותא נקט דרך רחוקה ולא שוגג ואונס. דלא מיבעיא שוגג ואונס דפטורין אפי'

הזידו בשני. אלא אפילו בדרך רחוקה. דכיון דמצי למיעבד פסח בראשון ולא עביד. סד"א לחייבו כרת קמל"ן דרחמנא חס עליו לפוטרו מכרת. וע"כ קא קשיא ליה להש"ס אליבא דברייתא לפי האמת. למה נאמר טמא ולא נאמר שוגג ואונס. דהא בטמא ליכא למימר דהוא רבותא. אלא ע"כ צ"ל דטמא איצטריך דאי בעי למיעבד לא שבקינן לי'. לכן פריך המקשה על הברייתא בהא דאמר למה נאמר טמא. למה נאמר הא איצטריך דאי בעי כו'. דע"כ לפי האמת צ"ל כן לפי הברייתא. דמשני לפוטרו מכרת לרבותא. ואלו בטמא ליכא רבותא. אבל במתני' לק"מ דבמתני' עיקר קושייתו על טמא. ומשני שאלו חייבין באמת כיון שהזידו בשני:

והא דאמר רב אשי מתני' נמי דיקא. ה"ק משום דר"נ הביא ראיה לדבריו ממתני' דלא כר' ששת. ורב ששת השיב לו דמזיד ואונן תנן בהדייהו. וע"ז אמר רב אשי דע"כ ר"נ גופא צריך להודות דמזיד ואונן תנן בהדייהו. וא"כ מאי הביא ר"נ ראיה ממתני' כיון דלשטת ר"נ גופא צריכין להגיה במתני' מזיד ואונן. דאלו חייבין אמאי הא שוגג ואונס לאו בני כרת נינהו. פי' אפי' בהזידו בשני. דמהי תיתי נחמיר בהו טפי מטמא ודרך רחוקה לשטת ר"נ. דהא י"ל דהא דנאמר בתורה דרך רחוקה לרבותא נקטי' כדמשני הברייתא דאיהו חד תנא עם תנא דמתני'. ועל טמא לא קשיא לדידי' כדפי'. וע"כ לרב נחמן גופא צריך להגיה מזיד ואונן. ואמר הש"ס ורב נחמן אמר לך כו' אבל לשטת רב ששת ע"כ אלו חייבין אפי' שוגג ואונס בראשון אם הזידו בשני וכדפי'. והרמב"ם פוסק כרב ששת כמבואר בדבריו פ"ה ה"ג. ופסק הרמב"ם כר' שם הל"ב דסתם מתני' כוותי' כדפי'. ומ"ש רש"י לקמן בהזיד בראשון אף שעשה את השני חייב כרת. הוא לשטתו דפי' שאלו חייבין כרת אפילו עשה את השני. אבל זה לא מסתבר כלל כדפי' לעיל דף צ"א ע"ב בתוס' ד"ה איש ולא קטן כו' עיי"ש. וע"כ פסק הרמב"ם דבעשה השני פטור אפילו הזיד בראשון דלא כרש"י. וכן כתבתי דף צ"א שהוא דעת התוס' שם עיי"ש:

ומה שהקשו התוס' בד"ה דאי בעי כו'. יש לתרץ לדעת הרמב"ם כיון דבאמת לפי הברייתא צ"ל דטמא נאמר לאשמעי' דאי בעי לא שבקינן לי'. וא"כ ע"כ ס"ל לברייתא זו דאכילת פסחים לא מעכבא. ואיש לפי אכלו היינו דבעינן חד גברא ראוי לאכילה כי היכי דס"ל לר"נ (יוסי) דף צ"א דאם יש א' שראוי לאכול כזית אפי' כל החבורה אין א' מהם יכול לאכול כזית שוחטין עליהם. וע"כ דס"ל אכילת פסח לא מעכבת אבל מ"מ א' בעי מגזירת הכתוב כמ"ש לעיל דף צ"א (כם). וכן ס"ל לברייתא זו. ולכן איצטרך טמא דלא שבקינן ליה לשחוט אפי' עם בני חבורה טהורין שיכולין לאכול. אבל אנן קיל"ן אכילת פסחים מעכבת וא' מבני חבורה שאין ראוי לאכילה הוי איהו כמאן, דליתי'

כמ"ש הרמב"ם פ"ב הל"ה. וכן ס"ל למשנתינו לר"ש. ושפיר הקשה למה נאמר טמא. והדברים ברורים:

שם בתוס' בד"ה אלו פטורין כו' מדפריך מינה לרבה דקאמר דר"א פטור מכרת כו' עכ"ל: לכאורה יש לתרץ קושייתן. דלרב י"ל דס"ל לתנא דמתני' דטמא אף שיכול לתקן עצמו לטבול פטור מכרת. ויליף לה מהיקשא דדרך רחוקה מה דרך רחוקה אף שיכול לבא בסוסים ופרדים אפ"ה פטור מכרת דכתיב ובדרך לא היה, ה"ה טמא אף שיכול לתקן עצמו בטבילה פטור. וריבוי דהאיש לרבות ערל הוא דאתי. דכיון דיש לאוקמי הריבוי בערל מוקמינן לי' דאין היקש למחצה. אבל שם פריך לרבה דאמר הכי לר"א. ור"א הא ס"ל במתני' דלקמן. דדרך רחוקה מאסקופת העזרה ולחוץ הוא. הרי דלא ס"ל היקשא דר"ע. וע"כ כמו דמרבינן לערל מהאיש כן מרבינן לטמא. וצ"ל בכל הסוגיא גרסינן שם ד' ס"ט רבה זולת בתירוץ האחרון דשם אלא אמר רבא כו'. ורבה ס"ל כאביי דלקמן דף צ"ד ע"ב דרך רחוקה לטהור כו'. אבל רבא הא ס"ל שם תנאי היא אליבא דר"א ע"ש:

דף צג.

בד"ה ר"ע סבר כו' תימא מנא ליה עכ"ל. ולפע"ד י"ל דרב נחמן מסתמא ס"ל כהלכתא. דקיל"ן כעולא דאמר לקמן דרך רחוקה כל שאין יכול לכנוס בשעת שחיטה. ולפ"ז א"ש הא דאמר ר"ע לטעמי'. פי' ר"ע דמקיש טמא ודרך רחוקה להדדי. וע"כ יליף טמא מדרך רחוקה מה דרך רחוקה אפי' אם יכול לכנוס בשעת אכילה. כיון דבשעת שחיטה לא חזי נדחה. אף טמא כל שאין ראוי בשעת שחיטה וזריקה אפי' יכול לאכול פסח אין זורקין עליו. ואתי שפיר לשון ר"ע לטעמי' דאמר הש"ס. אבל לעיל דף צ' דאמר שם סבר לה כר' יצחק כו'. קאי על דברי ר' יהודה דהוא מרא דשמעתתא שם. ור' יהודה הא סבר לקמן דרך רחוקה כל שאין יכול לכנוס בשעת אכילה. לכן צריך ללמוד מדכתיב ביום ההוא וזה ברור:

שם בד"ה דאי בעי. וד"ה אלא למה נאמר וד"ה לא קשי' כו' לענ"ד נראה לתרץ קושיות התוס' שבשלשה דיבורים אלו. ויתורץ (בזה תמיהת רש"י דהקשה לרב ששת ממתני'. גם הא דלא פריך אמתני' למה נאמר הא איצטריך דאי בעי כו' והוא דבמתני' י"ל דס"ל שוחטין וזורקין על טמא שרץ. וקרא בטמא מת בששי איירי דפשיטא דלא שבקינן ליה. אבל ברייתא דאתיא כר' יוסי ור' יוסי הא ס"ל אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ. פריך שפיר הא איצטריך דאי בעי כו':

ומה שתמהו התוס' דע"כ ס"ל לברייתא שוחטין וזורקין כו' דהא ס"ל כמ"ד הורצה. י"ל דהא דאמר לעיל מ"ד אין שוחטין ע"כ ס"ל לא הורצה. היינו אליבא דר"ע דמקיש דרך רחוקה לטמא. לכן למ"ד אין שוחטין כו' שניהם דומין זה לזה וכ"כ התוס' לעיל. אבל ברייתא דאתיא כר' יוסי. ור' יוסי הא סבר לקמן במשנתינו דמאסקופת העזרה ולחוץ הוי דרך רחוקה. ואמר לפיכך נקוד על ה' כו'. וא"כ ע"כ לא מקיש ד"ר לטמא. דכיון דדרך רחוקה יכיל לכנוס בשעת שחיטה אינו דומה כלל לטמא. וע"כ לר' יוסי אפילו אי אין שוחטין וזורקין אפ"ה שפיר ס"ל דהורצה. והשתא מה שהקשו התוס' לרב יהודה לק"מ. דרב יהודה קאי אליבא דר"ע ור' יוסי ס"ל דלא כר"ע: וזה נלע"ד ברור: עיין בתוספתא פ"ח:

דף קיא:

בד"ה אלא בדברים כו' ומיהו קשה כו' עכ"ל. הנה התוספות והרא"ש ובפרט המרדכי שהאריך ודחו דברי הרשב"ם מתוך הסוגיא וראיתי כי הרמב"ם וראבי"ה סוברים כרשב"ם:

ואני הקטן אומר באימה וביראה דלא קשה מידי על הרשב"ם ובחידושי לא"ח סי' רע"ג הארכתי וביררתי שם דדברי הרשב"ם ברורין ומאירין. וגם דעת הגאונים כן הוא ויישבתי ת"ל בטוב טעם ודעת בס"ד ע"ש: